

Prostředky moderní komunikace využívané mezi dětmi

Simona Trlidová

Bakalářská práce
2013

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

INSTITUT
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ BRNO

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Institut mezioborových studií Brno
akademický rok: 2010/2011

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE (PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Simona TRLIDOVÁ**
Osobní číslo: **H108317**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Prostředky moderní komunikace využívané mezi dětmi**

Zásady pro vypracování:

Zadané a zvolené téma bude zpracováno podle pokynů obsažených v materiálu IMS "Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách" (IMS 2009). Případně podle dalších materiálů, z nichž některé jsou obsaženy v literatuře připojené k tomuto studijnímu textu. Zejména bude dbáno na dodržování zásad publikační etiky a pravidel společenskovedního výzkumu. Průběžné výsledky práce budou pravidelně konzultovány s vedoucím bakalářské práce.

S vědomím těchto zásad a pravidel a po konzultaci s vedoucím bude práce zaměřena:

- na vymezení základních pojmů komunikace
- na rizika a nebezpečí moderní komunikace v dnešním světě
- na hledání odpovědi na otázku, proč dochází ve vzájemné komunikaci mezi dětmi a rodiči k selhání
- na možnosti sociální pedagogiky při využití moderní komunikace dětmi

Součástí práce bude sociologický průzkum (event. drobný sociologický výzkum) získaný prostřednictvím dotazníkového šetření zaměřený na zjištění problematiky zneužívání prostředků moderní komunikace prostřednictvím dětí na ZŠ.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Hurst, B. Encyklopedie komunikačních technik. Praha: Grada, 1994

Stuchlý, V. Počítače a komunikace. Praha: ComputerPress, 1996

Šmahel, D. Psychologie a internet: děti dospělými, dospělí dětmi. V Praze: Triton, 2003

Wittmann, M. Co je to vlastně internet? Ostrava: Blesk, 1998

Další literatura bude obsažena v Projektu bakalářské práce a průběžně doplňována během práce na tomto textu.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Renata Oralová

Institut mezioborových studií

Datum zadání bakalářské práce:

8. dubna 2011

Termín odevzdání bakalářské práce:

30. dubna 2012

V Brně dne 8. dubna 2011

prof. PhDr. Pavel Mühlpachr, Ph.D.
vedoucí ústavu

doc. PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.
vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Simona Trlidová
Jméno, příjmení studenta

Podpis

V Brně 20. 3. 2013

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělčelně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, u které-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu, k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpirá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevů jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídnou k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Bakalářská práce se zabývá internetovou a mobilní komunikací používanou zejména u dětí II. stupně základní školy. Je zaměřena na vznik a vývoj komunikačních prostředků, jejich výhody a nevýhody, funkce a motivace v komunikaci, vztahem dětí k sociálním sítím. Dále se zabývá ochrannou osobních dat, způsoby útoků a šikany ve virtuálním světě, jejich zabezpečením a základními informacemi o prevenci.

Praktická část se zaměřuje na analýzu toho – formou kvantitativního výzkumu - jaké prostředky děti nejvíce používají a jaké portály nejčastěji navštěvují, do jaké míry chrání své soukromí. Hlavním cílem šetření bylo zjistit výskyt kyberútoků a kyberšikany ve všech formách, a také znalost včasné prevence ze strany rodičů a školy, jak předcházet těmto útokům.

Klíčová slova: komunikace, internet, komunikační prostředky, děti, sociální síť, osobní údaj, kyberšikana, zabezpečení.

ABSTRACT

This thesis deals with internet and mobile communications used mainly with children at Upper primary school. It focuses on the emergence and development of means of communication, their advantages and disadvantages, function and motivation in communication, relationship of children to social network. It discusses the protection of personal data, methods of attacks and bullying in the virtual world, their security and basic information about prevention.

The practical part aims at analyzing – using the quantitative research – which means children use most, which portals they go to most frequently and to determine the occurrence of cyber-attacks and cyber-bullying in all forms as well as knowledge of early prevention concerning parents and schools on how to prevent these attacks.

Keywords: communication, internet, means of communication, children, social network, personal information, cyberbullying, security.

Poděkování

Děkuji paní Mgr. Renatě Oralové za cenné rady a připomínky, které mi poskytla při zpracování mé závěrečné práce.

Také bych chtěla poděkovat své rodině za morální podporu a pomoc, kterou mi poskytla při zpracování mé bakalářské práce, a které si nesmírně vážím.

Simona Trlidová

OBSAH

ÚVOD.....	7	
I	TEORETICKÁ ČÁST	
1	MODERNÍ KOMUNIKAČNÍ PROSTŘEDKY	10
1.1	HISTORICKÝ VÝVOJ	10
1.2	DRUHY MODERNÍCH KOMUNIKAČNÍCH PROSTŘEDKŮ	14
1.3	VÝHODY A NEVÝHODY KOMUNIKAČNÍCH PROSTŘEDKŮ.....	17
1.4	DÍLČÍ ZÁVĚR.....	19
2	KOMUNIKACE	21
2.1	KOMUNIKACE A JEJÍ FUNKCE	21
2.2	DRUHY MOTIVACÍ V KOMUNIKACI	22
2.3	SOCIÁLNÍ SÍTĚ NA INTERNETU	24
2.4	DÍLČÍ ZÁVĚR.....	26
3	RIZIKA VIRTUÁLNÍ KOMUNIKACE.....	28
3.1	OCHRANA OSOBNÍCH DAT.....	28
3.2	KYBERÚTOKY	32
3.3	OCHRANA PROTI KYBERÚTOKŮM.....	37
3.4	DÍLČÍ ZÁVĚR.....	40
II	PRAKTICKÁ ČÁST	
4	VÝZKUM – DĚTI, INTERNET A MOBIL.....	43
4.1	CÍL VÝZKUMU A METODA ZÍSKÁVÁNÍ DAT	43
4.2	FORMULACE HYPOTÉZ A PREZENTACE VÝSLEDKŮ	44
4.3	OVĚŘOVÁNÍ A VYHODNOCENÍ HYPOTÉZ - GRAFY	55
ZÁVĚR.....	59	
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	61	
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	63	
SEZNAM GRAFŮ	64	
SEZNAM TABULEK	65	
SEZNAM PŘÍLOH.....	66	

ÚVOD

ICQ, Skype, Facebook, Badoo a Twitter – to vše se dá shrnout do jednoho slova – Internet. Je to jeden z mnoha používaných, nejvíce se rozvíjejících oblastí komunikačních prostředků dnešní doby. Dále SMS, MMS a jiné datové aplikace patří k další kategorii moderních prostředků, a tím je mobil neboli bezdrátová telefonní síť. Moderní technika zahrnující komunikační prostředky nám zjednodušuje a urychluje komunikaci, pomáhá snadněji pracovat v zaměstnání, ve vzdělávání. I když se staly nedílnou součástí našeho života, stále na nás číhá mnoho nástrah, které v mnoha případech působí hlavně na děti školního věku.

Nynější dětská populace komunikuje nejvíce na Internetu. Je pro ně centrem zábavy a obrovskou studnicí informací. Nejčastější formou elektronické komunikace s využitím služeb informační sítě jsou e-mail, chatovací místnosti, Instant Messaging systém nebo sociální sítě. Internet je také nástrojem kriminality. Velmi důvěřivé osoby mohou prostřednictvím internetu přijít o svá osobní data, která dovedou zločinci velmi efektivně zneužít. Patří mezi ně různé *kyberútoky*. Z nejnámějších bych uvedla *kybershikana*, *kyberstalking* a *kybergrooming*. Před útoky bychom se měli bránit a základní obranou je znalost. Mnoho dětí, ale i dospělí lidé se s těmito termíny nesetkali, tudíž neví, co vše se jim v případě neopatrnosti přihodí. Kybershikana, v mnoha směrech stejná jako šikana v reálném světě, je útok vyskytující se ve virtuálním světě.

Rodiče by měli věnovat čas a pozornost tomu, jaké informace jejich děti na internetu vyhledávají a sdílejí, jaké webové stránky navštěvují a zda se nestaly obětmi společensky nežádoucího chování. Rodiče by neměli před dětmi internet zatracovat. Tím by dosáhli opačného efektu, ale spíše ukázat v čem je dobré internet využívat a v jaké míře. Také by neměli opomenout citovou vazbu, která je životně důležitá pro vytvoření základu zdravé osobnosti. Výchova dítěte prvotně začíná v rodině v prostředí, ve kterém vyrůstá. Další výchovnou institucí je škola, která obrací svou pozornost ke kulturním a sociálním aspektům. Sociální pedagogika by se měla zaměřit na příčiny a prevenci kybershikany, která je ovlivňována vztahem výchovy a prostředí, kterou lze spatřit jako celospolečenskou krizi. Informace šířené přes masmédiá mohou ne-

gativně ovlivňovat postoje a chování nejmladší generace, tím dochází k otupování a agresivitě, které jsou důsledkem násilí mezi dětmi a mládeží. Na zdůraznění nebezpečí, která mohou na dítě čekat na internetové síti je proto důležité zapojovat hlavně školy, jak základní tak střední.

Téma bakalářské práce „Moderní komunikační prostředky využívané mezi dětmi“ jsem si vybrala z důvodu kladného vztahu k dětem. Zaujalo mě svou aktuální problematikou.

V teoretické části popisuji vývoj komunikačních prostředků, nepoužívanější druhy, jejich výhody a nevýhody, které nám přináší současnost. Dále jsem se zaměřila na funkce a motivaci v komunikaci, výčtem sociálních sítí. V poslední kapitole této části se zabývám ochranou osobních údajů, mnoha způsoby kyberútoků a jejich prevencí.

Hlavním úkolem výzkumu bylo zjistit u žáků II. stupně ZŠ, jakými způsoby nejčastěji komunikují mezi sebou a zda znají opatření v případě zneužití. Cílem bylo získat údaje od žáků o tom, jaké mají postoje a názory na zveřejňování svých osobních informací, jaké mají zkušenosti s šikanou na internetu.

Při výzkumu jsem se zaměřila zejména na otázku týkající se termínu „kyberšikana“, co si pod tímto pojmem představí. Praktická část se zabývá popisem metody kvantitativního výzkumu formou dotazníku u dětí II. stupně ZŠ, především problematikou o zneužívání moderními komunikačními prostředky. Vyhodnocením dotazníku jsem si stanovila čtyři hypotézy a podle nich sestavila grafy.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 MODERNÍ KOMUNIKAČNÍ PROSTŘEDKY

Vývoj moderní komunikační technologie nám v současnosti umožňuje komunikovat prostřednictvím mobilní a internetové sítě. Jde o tzv. druh elektronické komunikace. Hlavní roli hraje fenomén dnešní doby a tím je Internet. Nabízí nám mnoho způsobů komunikace, které využívají lidé všech věkových kategorií po celém světě.

1.1 Historický vývoj

Vývoj mobilních telefonů a sítě, pomocí které využíváme mobilní telefony, a díky které je mobilní telefon opravdu mobilní, je rozděleno do několika etap.

Prvním základním kamenem pro vznik sítě, kterou dnes známe a využíváme – byl přenos zvuku na delší vzdálenost. Jde o klasické rádiové vlny. Ty se v digitální podobě využívají dodnes. Začínalo se nejprve s velkými pevnými stanicemi v blízkosti vědeckých ústavů a vysokých škol, kde bylo nejvíce možností získávat podklady pro další rozvoj díky využívání v praxi. Postupem času samozřejmě vědci začali přemýšlet nad tím, jak sestrojít menší, mobilnější přístroje. Z větší části se jednalo o výzkum pro vojenské účely. Vzniklo několik typů přenosných vysílaček. Vysílačky fungovaly na nekódovaná pásma – frekvence, a proto bylo snadné tyto hovory odposlouchávat a tím se vyskytl vážnější problém. I když tyto vysílačky byly již mobilnější než první rádiové stanice, tak se stále nedaly využít spolehlivě, bez rizika s tím, že by mohl být hovor odposloucháván. Proto odborníci spojili své analýzy, rozborů a vymysleli tzv. celulární síť (buňková síť). Síť byla postavena na základu, kdy každý přístroj bude mít přiděleno své vlastní číslo a bude komunikovat na dvou kanálech současně, tím se upustilo od přepínání módu poslech a vysílání.

Celulární (buňková) síť je fakticky *rádiová síť* tvořena dvěma kanály, kde je území pokrytí rozděleno na menší – tzv. buňky. Měly obvykle tvar šestiúhelníku

o průměru asi 1 km. V každé buňce mohla být jedna stabilní, která komunikovala s ostatními mobilními přístroji.¹

Dále bylo nutné vyřešit vzdálenost, na kterou se mohla tato komunikace uskutečňovat a tak se začala tvořit síť buněk, kde velikost buňky je od 2 km do 30 km. Síť, spuštěna v roce 1981 v severských evropských zemích byla pojmenována **NMT** (*Nordic Mobile Telephony*). V této síti byl hlas přenášán analogovým signálem mezi telefonem a stacionární stanicí. Existovali dvě varianty *NMT – 450* a *NMT – 900*, kde číslo označuje frekvenci používaného pásma v MHz. Druhá varianta (*NMT – 900*) byla spuštěna až v roce 1986 a umožňovala provoz na více kanálech. V Československu byla NMT síť spuštěna v roce 1991. První telefony byly určeny spíše pro použití v automobilech, vzhledem ke svým rozměrům a malé kapacitě baterie. Později ale dosáhly rozměrů 100 mm a hmotnosti 100 gramů.

Současně se spuštěním analogové sítě NMT se již pomalu vyvíjel projekt na vytvoření digitální sítě s dalšími možnostmi, jako příklad uvádím SMS, identifikace volajícího atd. Dochází ke zlepšení přenosu a hlavně lepšího zabezpečení proti odposlechu.

V roce 1982 byla založena skupina **GSM** (francouzsky „*Groupe Special Mobile*“), která pracovala na vyvinutí digitální sítě GSM (Globální Systém pro Mobilní komunikaci). Po desetiletém zkoumání byla v roce 1992 ve Finsku spuštěna první digitální síť GSM. V **České republice** byla spuštěna *první GSM síť v roce 1996*, která se stále zdokonaluje, a síť používáme dodnes. Systém sítě GSM je tvořen buňkami o velikosti v průměru 1-3 kilometry, také je ale možné používat i buňky o velikosti až 35 kilometrů. Dnešní síť umožňuje nejen přenos hlasu a SMS zpráv, ale jak jistě všichni víme tak i obrázkové zprávy – MMS. Zároveň tak fungují tzv. *GPRS* (*General Packet Radio Service*) a *WAP* (*Wireless Application Protocol*) - první síť pro přenos dat. Vyšší rychlost přenosu dat je v současnosti také dosažena pomocí využití 3G (*UMTS – Universal Mobile Telecommunications Service*) sítí, které jsou dalším stupněm vývoje GSM.

¹ PROCHÁZKA, D. Mobilní telefony, 1. Vyd. Olomouc: Rubico, 2000, 22 s. ISBN 80-85839-57-1.

Vývoj internetu jak ho známe nyní, je poměrně mladý a stále se vylepšuje a rozvíjí. Vznikl počátkem 90 let a má své předchůdce.

Co je vlastně Internet? *Internet, hovorově net nebo síť, je veřejně dostupný celosvětový systém navzájem propojených počítačových sítí, které přenáší data pomocí přepínání paketů za použití standardizovaného Internet protokolu (IP) a mnoha dalších protokolů, obsahující nesmírné množství údajů.*

Slovo Internet pochází z mezinárodní (původně latinské) předpony „*inter*“ (česky mezi) a anglického slova „*net*“ (network, česky síť). Původně šlo o označení jedné ze sítí připojených k internetu, avšak došlo k zobecnění pojmu, který dnes označuje celou síť.²

Jako první předchůdce se podle svého tvůrce uvádí **ARPANET** (*Advanced Research Projects Agency Network*). Byl vytvořen institucí nazvanou *Advanced Research Projects Agency (ARPA)* pod záštitou Ministerstva Obrany USA. Jeho vznik se datuje k roku 1969 a na začátku byla síť tvořena pouhými čtyřmi počítači. Časem se rozrostla a roku 1972 v této síti fungovalo více než padesát výzkumných a vojenských center. Později se síť dělila na dvě části: ARPANET a armádní síť MILNET (*Military Network*), ale stále bylo možno mezi nimi komunikovat. Po těchto úspěších vznikaly zároveň i díky rozvoje technologií další sítě. Tentokrát už to byly civilní sítě. V roce 1979 začala fungovat síť *Usenet*, která byla určená zejména pro diskusní skupiny a výzkumníky. Zdokonalováním a vznikem stále nových sítí, se začal vyskytovat závažný problém společné komunikace mezi jednotlivými sítěmi a jednotlivými počítači, jelikož podporovali různé operační systémy a platformy.

² <http://cs.wikipedia.org/wiki/Internet> (staženo 3. 12. 2012)

V této oblasti začal probíhat intenzivní výzkum, jehož podrobnou analýzou měl být protokol, který by komunikaci pomohl sjednotit. Výsledkem tohoto výzkumu byl protokol TCP/IP (*Internet Protocol*), který se povedl vytvořit v roce 1983 a je používán dodnes.

Protokol TCP (angl. *Transmission Control Protocol*) je ve skutečnosti jedním ze základních protokolů a pomocí tohoto protokolu mohou počítačové aplikace vytvořit mezi sebou spojení, přes které mohou přenášet data v Internetové síti. Protokol TCP garantuje spolehlivé doručování a doručování ve správném pořadí. TCP podporuje v internetové síti mnoho známých aplikačních protokolů a aplikací, včetně *www stránek* a *e-mailu*.³

Vzhledem k tomu, že v polovině 80. let již fungovalo několik sítí – stále ještě nebyly v přední linii zájmu veřejnosti. Sítě nebyly volně přístupné. Na přelomu roku 1985 a 1986 byla vytvořena institucí *NSF* a spuštěna síť s názvem **NSFNET** (angl. *National Science Foundation Network*). Tato síť byla původně určena pro propojení 5 superpočítačů, ale nakonec se ukázala natolik výhodná, že se začala velmi rychle zvětšovat. V roce 1990 byla síť *ARPANET* zrušena a nahrazena právě sítí *NSFNET*. V roce 1991 byla nad ní vytvořena síť **NREN** (*National Research and Education Network*) a začali se používat *www stránky*.

V roce 1993 Marc Andreessen a Eric Bina dostali nápad na prohlížeč s grafickým rozhraním a vyvíjí **Mosaic**, první *www prohlížeč*, který je zdarma k dispozici. Dnes **WWW** (angl. *World Wide Web*), zkráceně *web*, je nejčastější používaná služba na internetu. Na začátku provozu služby *www* bylo na internetu pouhých 43 webových adres. Dnes se jejich počet uvádí v sedmimístných číslech.

³ http://cs.wikipedia.org/wiki/Transmission_Control_Protocol (staženo 3. 12. 2012)

1.2 Druhy moderních komunikačních prostředků

Mezi nejznámější a nejvíce používané patří **mobilní telefon** a **Internet**. Mobilní telefon je zařízení podobné standardnímu telefonu, jen funguje na síti GSM, která nepotřebuje pevné připojení. Velkou oblibou bývá posílání krátkých textových zpráv tzv. **SMS** (zkratka z angl. „*Short Message Service*“) a obrázkových zpráv tzv. **MMS** (zkratka z angl. „*Multimedia Messaging Service*“) neboli multimediální zprávy a samozřejmě telefonní hovory.

SMSky jak se lidově říká, nejsou rozsáhlé - standardně může být jedna zpráva dlouhá maximálně 160 znaků (bez použití diakritických znamének, případně 140 znaků včetně diakritických znaků). Pro posílání se používá servisních kanálů. Zpráva putuje do SMS centra a z něj je poslána příjemci. Pokud příjemce náhodou nemá zapnutý telefon nebo je mimo dosah sítě, zpráva se uloží v SMS centru (většinou maximálně na 3 dny) a během této doby se zkouší doručit. Posílání SMSek je většinou levnější než volání, proto je tato služba více využívána.

Multimediální zprávy neboli MMSky jsou už obsahově větší, to znamená, že v MMSce už odešleme větší obsah dat. Standardně se dá poslat 300 kB. Tato data nemusejí obsahovat jen text, ale lze vložit fotografii, zvuk či malé video. Možnosti MMS se tak už docela blíží emailům, jak jsme na ně zvyklí z osobních počítačů.

Nejčastěji používaným komunikačním prvkem přes internet je e-mail. **E-mail** neboli **elektronická pošta** (z angl. „*elektronic mail*“) je poštou v elektronické podobě. Pokud chceme posílat a přijímat e-maily musíme mít zřízenou tzv. e-mailovou schránku, která má svou adresu.

Existuje několik způsobů odesílání a přijímání elektronické pošty. Základní postup je vždy stejný.

Chris Lewis vysvětluje postup těmito kroky:

- pomocí vhodného e-mailového programu napíšete zprávu,
- elektronická pošta, opatřená adresou a odeslaná, je zakódována modemem a přenesena telefonní linkou, jako analogový signál,

- elektronická pošta přichází na server vašeho poskytovatele služeb, a pokud ten uzná adresu za správnou, odešle poštu dál,
- elektronická pošta přichází na server vašeho poskytovatele služeb a jsou zaslána do příjemcovy „příhrádky“,
- když zpráva dorazí do hostitelského počítače, zůstává tam až do doby, než se příjemce připojí do internetu,
- nakonec příjemcův modem a počítač dekódují data a vaše elektronická zpráva může být čtena jako textový soubor.⁴

Další komunikační službou pomocí internetu je tzv. **chat** (čteme čet, z anglického „to chat“ - povídat, klábosit). Jedná se o rozhovor v reálném čase. Stejně jako e-mail je obdobou klasické pošty, tak chat je druhem elektronické komunikace pomocí klávesnice. Textový rozhovor dvou či více lidí, kteří jsou v daném okamžiku připojeni k internetu na určitém místě na některých stránkách.

Chat můžeme rozdělit do několika skupin a to dle možností, které nabízí. Existují čtyři způsoby, jak si v kyberprostoru vyměňovat zprávy.

- **Webový chat.** Je nejjednodušší způsob, jak si popovídat pomocí písmenek v reálném čase, lidově se mu říká web chat. Tento druh chatu nepotřebuje žádný specializovaný program, není nutné si nic do počítače instalovat. Stačí k tomu libovolný webový (internetový) prohlížeč.
- **Diskusní skupiny.** Fungují na podobném principu jako chat v předchozí skupině, avšak velkým a podstatným rozdílem je to, že všechny příspěvky zůstávají na serveru uloženy a lze si je kdykoli zobrazit, nezmizí během dvou minut jako u webového chatu. Jak i v předchozí skupině i zde je několik místností, kde se setkávají lidé zaměřeni na určitou zájmovou skupinu uživatelů. Je možné setkat se zde s lidmi podobných zájmů, pravděpodobností je, že si s nimi budete rozumět.

⁴ LEWIS, CH., KOVAL, J., 101 praktických rad, 1. Vyd. Praha: Ikar, 1997, 23 s. ISBN 80-7202-197-4.

- **IRC (Internet Relay Chat).** Jde o jednu z nejstarších komunikačních služeb. IRC vznikl koncem osmdesátých let ve Finsku. Uživatelé přes IRC komunikují převážně na tzv. kanálech, které jsou podobné „místnostem“ ve webových chatech. Pro užívání IRC je již potřeba speciální program, kterému se říká IRC klient. Jako nepoužívanější se uvádějí mIRC, ViRC, Miranda, Trillian nebo X-chat. Pomocí těchto klientů se připojíte k jednotlivým serverům, budete na více kanálech najednou a zároveň mezi sebou komunikovat i individuálně v soukromí.
- **Okamžité posílání zpráv – IM (Instant Messaging).** Prvním programem a nepoužívanějším tohoto druhu je ICQ, zkratka z angličtiny se vyslovuje jako „I Seek You“, což v překladu znamená „hledám tě“. ICQ je o něco lepší než „pouhý chat“. Na rozdíl od chatu, kde je možné komunikovat pouze prostřednictvím textových zpráv, umožňuje ICQ i přenos souborů, telefonování a jiné audiovizuální komunikace. Server ICQ funguje na podobném principu jako IRC, ale je vyvinutější. ICQ umožňuje najít své přátele online v reálném čase. Je možné si vytvořit seznam svých kontaktů, který obsahuje jen ty osoby, které chceme. V IRC jste se museli přihlásit k nějakému serveru a připojit se do určité místnosti, ICQ udělá vše za vás, jediné co musíte je nainstalovat ICQ klienta na svůj počítač.

Velmi důležitá je volba vhodného klienta IM pro jeho výhody v dlouhodobém používání. Mezi nejznámější klienty a jejich domovské stránky patří:

Klient	Domovská stránka
▪ Miranda	www.miranda-im.org
▪ ICQ	icq.atlas.cz
▪ Trillian	www.trillian.cc
▪ Google Talk	www.google.com/talk
▪ Windows Live Messenger	messenger.msn.com ⁵

⁵ BITTO, O. 333 tipů a triků pro maximální využití Internetu, 1. Vyd. Brno: Computer Press, 2007, 34-35 s. ISBN 978-80251-1586-2.

Klienta ICQ můžete používat i u cizího počítače, kde na své domovské stránce go.icq.com nabízí možnost alternativní webové stránky.

Posledním komunikačním programem je **Skype** (vyslovujeme „skajp“), který umožňuje psaní a posílání textu, souborů. Jeho hlavní funkcí je telefonování (videohovor). Program umožňuje telefonovat mezi svými uživateli zdarma. Za poplatek lze telefonovat do stávajících telefonních sítí a případně získat telefonní číslo a přijímat telefonní hovory z pevných a mobilních sítí.

1.3 Výhody a nevýhody komunikačních prostředků

Výhody používání moderních komunikačních prostředků jako je mobilní telefon nebo počítače připojeného k internetové síti jsou hlavně v rychlosti, s jakou lze komunikovat či posílat zprávy nebo jiné soubory. Papírovému dopisu „trvá“ několik dnů až týdnů než se dostane k adresátovi, naproti tomu e-mail obdrží příjemce kdekoli na světě během několika minut.

Kladné stránky internetové a mobilní komunikace:

- *Dostupnost.* Jak mobil, tak internet lze používat na všech různých místech, nejsme omezeni kabely a pevnými stanicemi. Umožňuje pružné uspořádání času. U některých profesí není nutné být fyzicky přítomen v práci, lidé mohou pracovat z domova (tzv. *homeworking*, v překladu domácí úkol nebo kutilství).
- *Vzdálenost*, na kterou je možnost komunikovat s ostatními. V reálném čase může probíhat např. videohovor s lidmi z různých koutů zeměkoule.
- *Nízká cena* za jakou lze přenosy uskutečňovat. S porovnáním s mezinárodním telefonním hovorem jsou poplatky za připojení k Internetu nízké.
- *Přístup k obrovskému množství informací*, tedy i těch, které lze jinou cestou obstarat obtížně. Tyto informace se dají vyhledat na webových stránkách nebo po-

mocí diskusních skupin. Snadné ovládání u IM. Zasílání příloh v elektronické komunikaci.

- Jako celek je Internet decentralizovaný a demokratický. Můžete zde zveřejnit jakékoliv své názory, aniž by je někdo cenzuroval.
- *Seznámení se s lidmi, které bychom v reálném světě neměli šanci potkat.*
- Nesmírnou výhodou moderních komunikačních prostředků je, že otevírá *nové možnosti pro lidi se zdravotním handicapem*, ať už se jedná o příčiny tělesné, sensorické (smyslové), mentální nebo vnitřní (civilizační choroby).

Záporné stránky internetové a mobilní komunikace:

- Může být *ve složitosti jejich používání pro starší generaci* a pro děti mladšího školního věku. Díky stálým novinkám na trhu moderní komunikace je stále složitější se bránit různým útokům v užívání mobilních telefonů a internetu. Nevýhoda se skrývá v neznalosti obranných systémů, díky kterým se dá útokům bránit.
- Internet je relativně *anonymní*, takže na něm kromě užitečných informací, najdete i ty, které jsou za hranicí toho, co naše společnost toleruje (např. stránky extrémistických hnutí, sexuálních deviantů, organizovaných zločinců, nejrůznějších podvodníků apod.).
- Dorozumívání pomocí počítačů a mobilních telefonů, je svým způsobem *chladné, odlidštěné*, chybí zde fyzický nevirtuální kontakt s druhou osobou, tedy neverbální složka.
- Nesnesitelná lehkost, jednoduchost a dostupnost svádí k tomu, že elektronickou komunikaci používáme přespříliš, tedy i v situacích, kdy je to zbytečné (telefonování „mobilem“ přes místnost), mnohdy jde o sdělení, které postrádá jakoukoliv myšlenku. S tím souvisí ohromné množství údajů na webových stránkách způsobující „informační záplavu“ ve které se jen posuzuje důležitost nalezených informací.

- Veškerá data, která internetem „tečou“, *nešifrovaná lze zfalšovat*, ať se jedná o webové stránky nebo i elektronické zprávy či adresy odesílatelů a pochopitelně nedokáže přenést „hmotu“.

1.4 Dílčí závěr

Lidská řeč a písmo jsou přímý způsob komunikace, kterými se od pradávna dorozumíváme. Jedná se o verbální komunikaci – komunikaci slovem a písmem. Samozřejmě již méně i neverbální komunikaci, tedy „beze slov“, která zahrnuje především gesta a mimiku. Díky vývoji moderní technologie je možné za pomoci vizuální komunikace prostřednictvím médií komunikovat jak verbálně např. e-mail, chat, tak i neverbálně např. videohovor a emotikony. V současnosti si jen málo kdo z nás dovede představit komunikaci bez mobilních telefonů a internetu. Mobilní a internetová komunikace je v dnešní době samozřejmostí a nedílnou součástí našeho života.

Dnes vyráběné mobilní telefony nabízí nejen běžné funkce - telefonní hovor, SMS a MMS, ale také připojení na internet a s tím i veškeré komunikační možnosti pomocí sdělovací techniky. V dnešní době se hodně skloňuje termín „chytrý telefon“. Oproti běžným mobilním telefonům je tento tzv. „chytrý telefon“ jakoby kříženec mezi mobilem a počítačem. Využívá vymoženosti internetových aplikací, které v minulosti měli k dispozici jen počítače. Naskýtá se tak možnost, kdy již děti ZŠ rády komunikují přes ICQ, Skype nebo na sociální síti Facebook pomocí mobilního telefonu a nemusí sedět nutně u počítače.

Mobilní telefon má sám o sobě řadu výhod, zejména v krizových situacích. Dále v místech, kde nebylo možné zavést z technických důvodů pevné linky. Pro rodiče má neocenitelnou možnost mít své děti neustále pod kontrolou, neboť díky tomu jsou k zastizení vždy a všude. Dalším pozitivem ve vývoji je také to, že se nezapomíná na nejstarší generaci, kdy jsou vyrobeny i speciální telefony pro seniory.

Internet jako fenomén dnešní doby je velkým rádcem i pomocníkem, i když sebou přináší různá rizika. Je celosvětový. Nabízí nám neskutečné množství informací. Výhody jsou stále v přesile oproti nevýhodám.

Internetová a mobilní komunikace usnadňuje jakoukoliv činnost v běžném životě, práci, zvyšuje rychlost ve vědění a skýtá mnohé další možnosti. Dětem nabízí velkou zábavu ve virtuálním světě. Dále pomáhá v nauce jak školákům tak pracujícím.

2 KOMUNIKACE

Slovo „komunikace“ se v literatuře skloňuje v mnoha interpretacích. Jednou z nejvýstižnějších charakteristik, by se dala použít tato: „*Komunikace je přenos informací od určitého jedince nebo skupiny k jiným a představuje veliký význam pro život lidí*“. Žádná lidská populace by bez ní nemohla existovat a dále se vyvíjet.

2.1 Komunikace a její funkce

Každá komunikace plní jednu ze čtyř hlavních funkcí a díky tomu dostává komunikace svůj smysl. Jinými slovy, nabývá komunikace jistého významu pro člověka.

Zdeněk Vybíral ve své knize *Psychologie lidské komunikace* vymezil tyto čtyři hlavní funkce našeho komunikování:

- *Informovat* – předat zprávu druhému, doplnit jiné sdělení, oznámit nebo prohlásit
- *Instruovat* – navést, zasvětit, naučit, dát recept (návod)
- *Přesvědčit* – získat někoho na svou stranu, ovlivnit druhého, zmanipulovat ho
- *Pobavit* – rozveselit sebe nebo druhého, potěšit sám sebe nebo druhé, rozptýlit či si „jen tak“ povídat.

Pouze informativních a sdělovacích výměn není v běžných situacích mnoho. Častěji jde spíše o „instruktáž“ nebo „přesvědčování“. I tam, kde je rozhovor nabízen, jako pouhá informace ve většině případů nejde jen o informování. To bývá příklad tzv. „neobjektivního“ zpravodajství televizních stanic nebo tiskových agentur a redakcí, kdy informaci doprovází – někdy ne tak zjevná nebo dokonce popíraná manipulace. Manipulátor „mezi řádky“ dodává, co má z informace příjemce vyvodit, co si nad ní pomyslet apod. ⁶

⁶ VYBÍRAL, Z., *Psychologie lidské komunikace*, Praha: Portál, 2000, 23-24 s. ISBN 80-7178-291-2.

Komunikace je vlastně takové „proudění“ informací ze zdroje k příjemci. Vzhledem k tomu, že původně latinské „*communicare*“ znamenalo: „činit něco společným, společně sdílet“, dá se tedy říci, že při komunikaci nejen sdělujeme, ale i sdílíme, a to i tehdy, když jen mlčky přihlížíme, jak si jiné dvě osoby vyměňují slova nebo pohledy. Tím, že s někým komunikujeme, někdy měníme druhého člověka, ale měníme i sami sebe.

2.2 Druhy motivací v komunikaci

Motivaci komunikovat má v sobě každý z nás, u někoho se projevuje silněji, u jiných nemusí být hned patrna. Velmi často je motivace ovlivněna psychickým i fyzickým stavem člověka. Dalšími okolnostmi, které rozhodují o motivaci, by se daly uvést třeba, zda nám je druhá osoba sympatická, jak vnímáme druhou osobu. Jestli jsme vyčerpaní nebo máme hodně energie. Dále záleží i na tom, zda ovládáme jazyk, kterým druhá osoba mluví a jestli si navzájem rozumíme. Zda dopředu předpokládáme, že si budeme rozumět, zda jsou pochody naší mysli dostatečně naléhavé, že se chceme o ně podělit.

Podle Zbyňka *Vybírala* rozlišujeme sedm základních druhů motivace:

- **Motivace kognitivní** – potřebujeme a chceme něco sdělit. Chceme se podělit o vlastní myšlenky, o to, co jsme se dozvěděli, co si myslíme. O světě, o sobě, o druhých. Chceme druhého tzv. „vtáhnout“ a seznámit s pochodem naší mysli. Chceme nějakou myšlenku předat druhému nebo tzv. „přenést do druhého“.
- **Motivace sdružovací** – cílem je navázat kontakt, upevňovat ho a prohlubovat. Tato potřeba spoluutváří základní pyramidu lidských potřeb, přičemž lidská spokojenost v mnoha dalších oblastech je bezprostředně závislá na splnění toho komunikovat a někam náležet. Lidská bytost potřebuje zažívat pocity sounáležitosti, mít jistotu, že k někomu patří, že si s někým rozumí, že není na světě sama. (*Adler, 1994, 1995*). Odsud plyne také přirozená lidská potřeba jen tak nezávazně konverzovat, potřeba popovídat si o čemkoli (*Kratochvíl, Kratochvílová, 1990*). Komunikujeme, abychom se sdružovali.

- **Motivace sebepotvrzovací** - Komunikací s jinými v sobě nacházíme svou vlastní identitu. Objevujeme, zpevňujeme a ujasňujeme si vlastní mínění o sobě. Stáváme se tak sami sebou. Sledujeme „sebe sama ve svých očích“. Třeba tím, že ve sporech si tzv. „stojíme za svým“ si utvrzujeme mínění, které máme o sobě. Komunikujeme částečně „sami pro sebe“, kvůli sobě samým.
- **Motivace adaptační** – přijímáme určité role, které během komunikace hraje. Komunikujeme proto, abychom tu roli hráli, potvrzovali její přijetí a osvojení. Tyto role nám pomáhají začlenit se do našeho okolí. Sociálně se integrujeme a adaptujeme na společenský řád. Činíme tak proto, aby nás druzí přijímali a neodmítali. Komunikováním se přizpůsobujeme okolí.
- **Motivace přesilová** – snažíme se být středem pozornosti, ukázat v čem jsme nejlepší. Můžeme být motivováni potřebou uplatnit se. Chceme předvést to, o čem jsme přesvědčení, že nám zjedná obdiv úctu či respekt. Motivací může být vyniknout v porovnání s druhými.
- **Existenciální motivace** – důvodem je zachovat si své psychické zdraví. Komunikací si fázujeme čas a průběh svého života, tak abychom zaplašili nudu, abychom se vyhnuli depresi a melancholii
- **Požitekářská motivace** – účelem je, abychom si odpočinuli, rozptýlili se, oprostili se od problému, unikli od starostí. Je to motivace k nezávaznému koketování. Bavíme se.

Mnohé další motivace ke komunikaci mohou být velmi zvláštní jako např.: rozptýlit podezření druhého, zamluvit choulostivé téma, vytvořit událost a tím někoho skandalizovat, zmást někoho nebo zamést stopy.

Potřeba komunikovat je přirozená, někteří lidé potřebují každodenní kontakt, jiní komunikaci nevyhledávají tzv. „samotáři“. Je přirozené, že někdy nemáme chuť komunikovat, nemáme chuť s nikým mluvit, nechceme nikoho vidět apod. Příčinou bývá emoční rozladěnost, zahlcení. Nechuť ke komunikaci a odpočinout si od kontaktu mívají pravi-

delně ti, kdo každodenně hovoří s řadou jiných lidí a navíc o nich musejí přemýšlet, řešit mezilidské problémy např.: učitelé, lékaři, řídicí pracovníci, politici, psychoterapeuti apod.⁷

2.3 Sociální sítě na internetu

Sociální síť, zvaná též společenská síť, komunitní síť či komunita (angl. „*social network*“), je propojená skupina osob. V širším slova smyslu je sociální sítí každá skupina osob, která spolu udržuje komunikaci různými prostředky. V užším, moderním a značně převažujícím pojetí se sociální sítí nazývá služba na Internetu, která registrovaným členům umožňuje si vytvářet osobní (firemní) veřejný či částečně veřejný profil, komunikovat spolu, sdílet informace, fotografie, videa, provozovat chat a další aktivity. Někdy se za sociální síť považují i internetová diskusní fóra, kde si uživatelé vyměňují názory a poznatky na vybraná témata (těhotenství, automobily, finanční poradenství, apod.). Komunikace mezi uživateli sociálních sítí může probíhat buď soukromě mezi dvěma uživateli, nebo (nejčastěji) hromadně mezi uživatelem a skupinou s ním propojených dalších uživatelů. V současnosti dominantní sociální sítí na světě je Facebook.com s téměř 800 milióny registrovaných uživatelů k lednu 2012.⁸

Mezi velmi známé a používané **české sociální sítě** se řadí:

- **Lidé.cz.** Je to ryze česká sociální síť. Lidé jsou podporováni největším českým portálem Seznam. Slouží jako internetové fórum, pro internetové profily především lidí pro blogy, jako chatovací server, jako internetová seznamka, pro internetové kurzy, pro ukládání a sdílení fotografií, uživatelská nástěnka pro vzkazy. Tento server je uživatelsky spojen se sociální sítí Spolužáci.cz.

⁷ VYBÍRAL, Z., Psychologie lidské komunikace, 1. Vyd. Praha: Portál, 2000, 24-26 s. ISBN 80-7178-291-2.

⁸http://cs.wikipedia.org/wiki/Soci%C3%A1ln%C3%AD_s%C3%ADt%C4%9B (staženo 17. 12. 2012)

- **Spolužáci.cz.** Slouží pro internetové profily, pro ukládání a sdílení multimédií, jako chatovací server; je určen pro spolužáky a bývalé spolužáky; tento server je uživatelsky spojen se serverem Lidé.cz, obdoba amerického Classmates.
- **Líbímseti.cz.** Převážně sociální síť pro děti a teenagery. Původně vznikla jako seznamovací server, obsahuje také chatovací server. Je zde možnost hrát hry a psát blogy.

Nejznámější sociální sítě

- **Facebook.** Je celosvětově rozšířená síť a velmi podstatná část populace v České republice jej používá. Vznikla v roce 2004 původně jako síť určená pro studenty Harvardské univerzity. Slouží jako platforma pro vytváření osobních, firemních a skupinových profilů a propojování přátel; také jako herní server, pro internetová fóra, pro ukládání a sdílení multimédií, plánování akcí. Zaregistrovat se mohou jen uživatelé starší 13 let. Toto kritérium lze samozřejmě obejít.
- **Google+** – vznikla v roce 2011 jako obdoba sítě Facebook, kde hlavní rozdíl spočívá v nastavení sdílení přes tzv. kruhy, do kterých si lze rozdělit jednotlivé osoby a sdílet dané věci jen s těmi, pro které to má přínos nebo se jich to týká.
- **Myspace** – vznikla v roce 2003 a slouží jako sociální síť pro internetové profily lidí, pro ukládání a sdílení multimédií. Druhá nejpoužívanější sociální síť na světě, patří společnosti News Corporation, kterou vlastní Rupert Murdoch. Populární je především v USA. MySpace má vlastní instant messenger, který je distribuován jako samostatná aplikace pro Windows.
- **Twitter** – vznikla v roce 2006 a slouží především pro mikroblogy. Je specifický také tím, že se na něm sdružuje velké množství odborníků, zejména z oblasti informačních a moderních technologií. Využívají jej i některé známé osobnosti, které vidí v této sociální síti reklamní potenciál.
- **LinkedIn** – vznikla v roce 2003, je orientovaná na *business* a *pracovní vztahy* mezi desítkami milióny uživatelů. Podstatou této sítě je udržování vztahů mezi

zaměstnancem a zaměstnavatelem, spolužáky. Mnohým světovým zaměstnavatelem stačí místo životopisu poslat odkaz na profil na LinkedIn, zajímavá je možnost vystavení referencí o podrobnostech spolupráce s kolegy z LinkedIn.⁹

Místní sítě v jiných zemích jsou:

- *Orkut* – slouží jako chatovací server, pro ukládání a sdílení multimédií; zajímavostí je, že spadá pod Google; v Brazílii je nejpopulárnější internetovou stránkou.
- *Tuenti* – této sociální síti se přezdívá „Španělský facebook“
- *Vkontakte* – vznikla v roce 2006. Původ sociální sítě je v Rusku. Je obdobou facebooku; rozdíl najdeme v tom, že zde nejsou aplikace a hry.¹⁰

2.4 Dílčí závěr

Příchodem Internetu a mobilních technologií oproti velké skupině nejstarších uživatelů, je mladší a nejmladší generace s příchodem této podoby komunikace nadšená.

Děti narozené od druhé poloviny 90. let neznají ony „staré časy“ komunikace a berou internet a mobil jakoby na světě byl odjakživa. Lze tedy konstatovat, že děti dnešní doby jsou nazývány také jako „děti elektronického věku“ Tyto děti si nedovedou představit sebe bez těchto prostředků. Jsou na těchto komunikačních systémech závislé.

Moderní informační prostředky jsou pro děti nejenom nástrojem při uspokojování jejich zvědavosti, pro aktivity a podporu v jejich nadání nebo pro velký zájem, ale i potřebou seberealizace. Komunikace pomocí nových technologií hraje hlavní roli v životě dětí a teenagerů. Velmi populární chaty a aplikace Instant Messaging (ICQ,

⁹ <http://www.socialnisite.123abc.cz/node> (staženo 17. 12. 2012)

¹⁰ http://cs.wikipedia.org/wiki/Soci%C3%A1ln%C3%AD_s%C3%ADt%C4%9B (staženo 17. 12. 2012)

Skype) či Facebook jsou nepostradatelné. Moderní je být „*online*“, tzn. soustavně komunikovat a neztrácet kontakt.

Sociální síť, jako další způsob komunikace je po ICQ nejoblíbenější. Na sociální síti si vytvoří svůj okruh přátel, dle svého uvážení s kým chtějí sdílet své fotografie, záliby, bavit se a předávat si informace o všedním životě. Ve většině případů musí být přidání svých známých z obou stran. Hlavně u dětí školního věku jsou nutná opatření dvojnásobně, jak ze strany rodičů, tak i školy. I když tyto nové formy komunikace obohacují život dětí ve všech směrech, ať už ve funkci naučné, informativní, zábavné nebo pro jakýkoliv druh motivace ke komunikování mezi sebou, přináší zároveň závažná a podceňovaná rizika.

V praxi se nesetkáme s uplatněním každé funkce komunikace samostatně, vždy spolu koexistují. Pokud dojde k úspěšnému předání informací má komunikační výměna smysl. Každodenní komunikace je přirozenou potřebou lidského jedince. U záměrného a dlouhodobého vyhýbání se komunikovat, ať už z různých důvodů, znamená v některých případech příznak psychické dysbalance.

3 RIZIKA VIRTUÁLNÍ KOMUNIKACE

Komunikace ve virtuálním světě má mnoho podob a způsobů. Komunikovat můžeme slovem, obrazem a zvukem pomocí různých instant messengerů, chatů a jiných VoIP technologií. Komunikace v tzv. *kyberprostoru* má mnoho kladů, ale je taky velmi nebezpečná, hlavně v případě nezletilých dětí a osob neznalých obrany. V případě zneužití těchto technologií může hrozit, že oběti vznikne vážná psychická nebo fyzická újma. Proto je velmi důležité těmto útokům předcházet včasnou prevencí.

3.1 Ochrana osobních dat

Internet je síť, kde ke všem nezabezpečeným datům má přístup téměř každý člověk. Na jednu stranu by se mohlo zdát, že je velmi bezpečný, ale opak je pravdou. Internet není bezpečný sám o sobě – veškeré zabezpečení je si třeba hlídat. Aby naše informace, které nechceme sdělovat, byly jako v trezoru ve virtuálním světě, musíme s nimi i tak nakládat. Musíme pochopit, že do nezabezpečeného počítače má přístup kdokoli v celé síti internetu! První důležitou věcí je zabezpečit si počítač – tak jak si chráníme své domovy pomocí dveří a zámeků – taktéž je potřeba chránit si počítač a data v něm uložená.

Základním pramenem právní úpravy ochrany osobních údajů je zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod. Ochrannou osobních údajů se zabývá zákon č. 101/2000 Sb., který upravuje především zpracování osobních a citlivých údajů, práva a povinnosti subjektů zpracovávajících tyto informace.

Správním orgánem, který dohlíží na ochranu soukromí a osobních údajů je Úřad pro ochranu osobních údajů. Mimo svěřených kompetencí stanovených v zákoně č. 101/2000 Sb., vyřizuje také stížnosti na šíření spamu prostředků, které jsou nelegální v České republice.

Úřad na ochranu osobních údajů uvádí ve svém slovníčku a definuje tyto základní pojmy, kterými jsou:

„Osobní údaj – jakákoliv informace týkající se určeného nebo určitelného subjektu údajů. Subjekt údajů se považuje za určený nebo určitelný, jestliže lze subjekt údajů přímo či nepřímo identifikovat zejména na základě čísla, kódu nebo jednoho či více prvků, specifických pro jeho fyzickou, fyziologickou, psychickou, ekonomickou, kulturní nebo sociální identitu.“

„Citlivý údaj – osobní údaj vypovídající o národnostním, rasovém nebo etnickém původu, politických postojích, členství v odborných organizacích, náboženství a filozofickém přesvědčení, odsouzení za trestný čin, zdravotním stavu a sexuální životě subjektu údajů a jakýkoliv biometrický nebo genetický údaj subjektu údajů.“

„Anonymní údaj – takový údaj, který buď v původním tvaru, nebo po provedeném zpracování nelze vztáhnout k určenému, nebo určitelnému subjektu údajů, subjekt údajů fyzická osoba, k níž se osobní údaje vztahují.“¹¹

Podceněním zabezpečení počítače v mnoha případech vede ke ztrátě citlivých dat, ztrátě přihlašovacího jména a hesel a jejich následnému zneužití k nedovolenému obohacení nebo páchání trestné činnosti vaším jménem. Pro imaginární dveře a zámky lze použít mnoho prvků. Základní je udržovat aktivní aktualizaci systémů a programů. Aktualizace operačního systému a programu je stejně nutná jako údržba auta nebo jiných zařízení.

Antivirová ochrana je základní způsob boje proti nežádoucímu softwaru, proto je dobré toto riziko nepodceňovat a chránit svůj počítač a data v něm uložená od prvního okamžiku. Posledním základním prvkem je nastavení **brány firewall**. Ta nám pomáhá zabránit škodlivému softwaru a útočníkům k přístupu k počítači prostřednictvím sítě. Pokud máte splněny tyto 3 základní věci, máte v podstatě zamčené a zavřené dveře.

¹¹<http://www.uoou.cz.aspx?loc=455> (staženo 2. 1. 2013)

Dalšími důležitými věcmi, které by se daly přirovnat k tomu, že osobní doklady nepůjčujete druhým lidem, je ve světě internetu pár **zásadních rad**, jak toto dodržovat i ve virtuálním světě.

- Neuvádějte na veřejném profilu telefonní číslo nebo adresu.
- Neposílejte nikomu své intimní fotografie, nikdy nevíte, kde se může objevit.
- Udržujte hesla (k e-mailu aj.) v tajnosti, nesdělujte je osobě blízké či kolegovi v práci.
- Nevěřte žádné informaci, kterou na Internetu získáte.
- Když s někým nechcete komunikovat – nekomunikujte.
- Nesdělujte informace typu, kdy jedete na dovolenou, po návratu by Vás mohlo čekat překvapení.
- Při používání webové kamery buďte obezřetní, kdokoliv může hovor na druhé straně nahrávat.
- Než cokoliv potvrdíte, přečtěte si podmínky užívání.

Heslo představuje klíče, které používá pro přístup k různým typům účtům, ať už ve svém počítači, firemní síti nebo službám, obchodům a dalším portálům na internetu. Pokud tyto údaje odcizí zločinec nebo jiní uživatelé se zlými úmysly, mohou získat přístup k Vaším účtům a napáchat značné škody. Jedná se např. o získání kontroly nad Vaším PC, převedení peněz z bank. Účtu, uskutečnění online plateb Vaším jménem. Ukradení identity a jejich zneužití pro různé typy trestné činnosti. V mnoha případech si těchto útoků všimneme, až když už je pozdě.

Ochrana proti spywaru:

- Neprohližet webové stránky s podezřelým obsahem (pornografie, warez).
- Při surfování používat bezpečnější webový prohlížeč.

- Používat antispymwarové programy.
- Provádět aktualizace systému.
- Používat firewall.
- Neinstalovat podezřelé programy.

Další ochranou již na vyšší úrovni je **šifrování dat**. Je druh „*kryptografie*“, který zabezpečuje elektronická data a tím umožňuje chránit soukromí vlastníka. Šifrování dat by se dalo přirovnat k tzv. sejfu. Doma máme dveře, zámky a na cenné věci používáme trezor a tím je i šifrování.

Šifrovat můžeme dokumenty, fotografie a hesla, různé přihlašovací údaje a jiné citlivé soubory nebo jím lze chránit např. elektronické bankovníctví nebo data posílaná internetem. Existuje řada programů u šifrování dat. Jsou programy, které lze stáhnout zdarma z internetu, nebo existují placené verze programů, které ve většině případů poskytují pokročilé a lepší funkce.

Jak je to s anonymitou? Spousta uživatelů internetu si myslí, že na internetu se pohybují anonymně. Bohužel opak je pravdou. V momentě, kdy se připojíte k internetu, stane se Váš počítač součástí miliónu dalších počítačů, které jako celek tvoří Internet. Zatímco si na internetu prohlížíte stránky, najde se zkušenější uživatel, který se dokáže procházet Vaším pevným diskem nebo odchyťovat data, která putují po Vaší internetové lince. Podobně jako by Vás někdo odposlouchával.

Každý počítač připojený k internetu má jedinečnou IP adresu. Je to jako adresa Vašeho pobytu. Podle této IP adresy jste dohledatelní a identifikovatelní. Zkušenější uživatelé dovedou svou IP adresu a ostatní údaje skrýt a to pomocí tzv. anonymizačních programů, ale ani tak to neznamená, že po použití těchto programů nepůjde vypátrat Vaši skutečnou identitu. Bude to obtížnější, ale nikoliv nemožné. Na druhou stranu pro většinu uživatelů budete pomocí těchto anonymizačních programů vystupovat anonymně a nepoznání.

3.2 Kyberútoky

Výhody, které nám internetová a mobilní technologie přinášejí, jsou bezesporu velké a je jich čím dál více. Jsou tu však i stinné stránky a jednou z nich je právě „spam“. Každý, kdo používá internet, kdo využívá možnosti elektronické pošty nebo kdo vlastní mobilní telefon, již v určité míře, v té či oné formě, na spam narazil.

Co je spam? Jeden z druhů **kyberútoku** pojmenovaným „**spamming**“. Je to zasílání nevyžádaných zpráv a pošty tzv. spamu. Spam je obecný výraz pro nevyžádané a nechtěné sdělení, která jsou zasílána na vaši internetovou adresu nebo (ve formě SMS) na váš mobilní telefon. Z hlediska elektronické pošty jde respektive o nežádoucí elektronické „smetí“. Spam má zpravidla podobu inzerce či obchodního sdělení reklamního charakteru, přičemž je hromadně rozeslán na obrovská množství (může jít i o milióny) elektronických adres. Sdělení, které spam obsahuje, se vás většinou snaží přesvědčit, abyste navštívili určité internetové stránky, abyste je dále procházeli, a abyste si co nejdříve objednali určitý konkrétní produkt nebo službu.

Statistiky vypovídají o tom, že celosvětově je více než polovina odeslaných e-mailů spamem. Velké množství jednotlivců i organizací dnes už má se spamem řadu nepříjemných zkušeností. Kromě toho, že spam způsobuje uživatelům nemálo různých potíží, nese sebou také riziko poškození vašeho počítače, a co je horší v současnosti se spam stále častěji využívá k trestné činnosti.

Nejčastější forma je podvést příjemce. Jako klasické ukázky lze uvést:

- *Podvodné loterie* – dostanete oznámení o výhře, která je podmíněna zaplacením určité částky nebo koupi zboží či nějaké služby.
- *Pyramidové hry* – účastník musí získávat další účastníky, přičemž proto, aby se mohli stát účastníkem, musíte zaplatit poplatek nebo si koupit výrobek či nějakou službu.

Spam bývá rovněž nositelem počítačových virů či jinak škodícího softwaru. Někdy směřuje např. k vytváření tzv. zombie – networks – počítačových sítí, jejichž články tvoří počítačové stanice zvláště konfigurované pro nelegální a trestnou činnost.

Spammeri získávají e-mailové adresy z mnoha zdrojů, zejména když se uživatel sám zaregistruje k nějaké službě nabízené na internetu, a sám na sebe sdělí e-mailovou adresu. Také používají speciální programy, prohledávají webové stránky a vyhledávají na nich e-mailové adresy.

Do protizákonných a mezi kyberútoky se řadí:

- *Phishing* - slovo phishing vzniklo kombinací z *fishing* a *phreaking*. Jde o druh internetového podvodu, jehož cílem je přimět adresáta, aby (neoprávněné osobě) poskytl své důvěřivé informace, jako PIN kód, číslo kreditní karty apod. Obsah e-mailů tohoto typu vyvolává přesvědčivý dojem, že odesilatelem je důvěryhodná instituce (např. banka či jiný peněžní ústav). Také falešná identita odesilatele dokáže vytvořit dokonalou iluzi solidnosti a spolehlivosti.
- *Krádež identity* - vydávání se za někoho jiného pomocí jeho soukromých informací za účelem finančního či jiného zisku. Mezi nejčastější příklady patří úvěrové podvody s využitím odcizených osobních dokladů či údajů.
- *Pharming* – je to jedna z variant krádeže osobních údajů, které jsou získávány po infikování počítače zákeřným programem. Uživateli je pak např. místo požadované oficiální stránky banky podstrčena falešná stránka, která sbírá přístupové údaje a osobní data k jejich dalšímu zneužití.
- *Hoax* – s hoaxem se setkal téměř každý z uživatelů e-mailu. Jde o tzv. odnož nevyžádané pošty, a to jako falešná - poplašná zpráva. Anglické slovo „Hoax“ v překladu znamená falešnou a poplašnou zprávu, mystifikaci, novinářskou kachnu, podvod, výmysl, žert či kanadský žertík. V počítačovém světě slovem HOAX nejčastěji označujeme poplašnou zprávu, která varuje před neexistujícím nebezpečím. Hoax většinou obsahuje i výzvu žádající další rozesílání hoaxu mezi přátele, případně na co největší množství dalších adres, proto se někdy ozna-

čuje také jako řetězový e-mail. Přibližně 80% dětí (6-15 let) hoaxy přeposílá dál, čímž umožňuje jejich šíření.

Děti si rovněž hoaxy velmi často čtou. Jelikož hoax operuje s efektivním využíváním jazyka s využitím základních principů mediální komunikace v kombinaci s efektivním působením na city příjemce. Stejně jako běžné mediální produkty (reklama různého typu, kampaně) pracují hoaxy s představou problému. Obsahovou konstrukcí pak doprovázejí „osobními důkazy“ a „logickými argumenty“. Často je tvrzení pisatele doprovázeno velmi expresivními obrázky (nádory, tělesná postižení, oběti autonehody, nebezpečná zvířata, atd.). V kombinaci s nekritickým přístupem k hoaxu pak často hoax u dětí vyvolává strach, obavy, nedůvěru, to je: působí na jejich psychiku (např. hoaxy infikované jehly v tramvaji, AIDS z kontaminovaných potravin, jedovatí pavouci v koupených palmách apod.). Dále některé hoaxy poskytují nebezpečné rady, např. jak se zbavit domnělého viru smazáním nějakého souboru. Uživatel, který takové rady slepě následuje, spíše svému počítači naopak ublíží.

Mezi kyberútoky se řadí také šikana na internetu tzv. „*kyberšikana*“. Kyberšikana má stejnou podstatu jako nepřímá, psychická šikana, je to záměrné a opakované psychické násilí včetně symbolické agrese.

Kyberšikana (též „*kybernetická šikana, počítačová šikana* či *cyberbullying*“) je druh šikany, která využívá elektronické prostředky, jako jsou mobilní telefony, e-maily, pagery, blogy, sociální sítě apod.

Řada jejich projevů může spadat do oblasti kriminálních činů. Její nejobvyklejší projevy představuje zasílání obtěžujících, urážejících či útočných e-mailů a SMS, vytváření stránek a blogů urážející ostatní, popřípadě může kyberšikana sloužit k posilování klasických forem šikany, nejčastěji prostřednictvím nahrání scény na mobilní telefon a jejího následného rozesílání známým dotyčného, popřípadě prostřednictvím vystavení na webových stránkách. Zejména poslední varianta šikany může být extrémně nebezpečná – pokud se spojí s nějakou velmi ponižující situací, takovéto zveřejnění ponižujících materiálů obrovskému množství lidí (které nejde vzít zpět) mnohonásobně zvyšuje utrpení a trauma oběti, což na ni může mít extrémně neblahý dopad.

Vanessa Rogers ve své knize popisuje kyberšikanu, kde její projevy pojmenoval těmito způsoby:

- **Nářez (*Flaming*)** - umístování vědomě nepřátelských a urážlivých vzkazů na internet s cílem někoho rozzlobit a urazit.
- **Obtěžování (*Harassment*)** - opakované posílání útočných, urážlivých, nevyžádaných nebo sexuálně laděných e-mailů a zpráv.
- **Pomlouvání (*Denigration*)** - rozšiřování pomluv a lží o někom s cílem poškodit jeho pověst nebo vztahy
- **Předstírání (*Impersonation*)** - posílání materiálů a komentáře pod cizím jménem
- **Prozrazení (*Outing*)** - sdělování cizích tajemství a citlivých informací bez souhlasu dotyčných. (v angl. termín *outing* mj. znamená i záměrné a veřejné oznámení něčí homosexuální orientace bez souhlasu nebo vůli této osoby).
- **Podvod (*Trickery*)** - přesvědčení oběti k prozrazení tajemství či citlivých informací a následné zveřejnění na internetu
- **Vyloučení (*Exclusion*)** - záměrné vyloučení z online skupiny
- **Kyberpronásledování (*Cyberstalking*)** - opakované a dlouhodobé pokusy kontaktovat oběť pomocí e-mailů, telefonátů, SMS zpráv, zasílání vzkazů na ICQ, Skype, různé druhy chatu apod. Obsah těchto zpráv může být příjemný až veselý, ale též urážející nebo zstrašující. V rámci snahy kontaktovat oběť je využívána široká paleta citů od vyhrožování, vydírání, vyvolávání pocitu viny apod. V rámci cyberstalkingu často dochází ke snahám stalkera očernit oběť, např. šířením nepravdivých informací v okolí oběti (práce, rodina, přátelé, sousedé).¹²

¹² ROGERS, V., *Kyberšikana*, 1. Vyd. Praha: Portál, 2011, 35 s. ISBN 978-80-7367-984-2.

Mezi další **projevy šikany** patří:

Kybergrooming – nebezpečná internetová manipulace, v rámci které útočník usiluje o osobní schůzku s nezletilou obětí, jejímž cílem je oběť pohlavně zneužít.

Sexting - rizikové sdílení a šíření materiálu sexuální povahy s použitím internetu či mobilních telefonů.¹³

Na internetu se velmi rozšířila šikana pomocí blogů. V podstatě může mít čtyři hlavní podoby a to:

- vkládání agresivních a útočných komentářů do cizího blogu (šikovný a velmi vytrvalý jedinec může přinutit oběť zcela zrušit komentáře),
- vytváření blogů a příspěvků na vlastním blogu s texty, které poškozují a šikanují oběť,
- vytváření „falešných blogů“ – tj. blogů, které se tváří, že je psala oběť šikany, která je tímto způsobem poškozována tak, že je ostatním vsugerováno, že je autorkou textů a materiálů, které by samozřejmě nikdy nenapsala nebo nezveřejnila,
- nabourání cizího blogu a jeho úprava ke škodě oběti.¹⁴

Poslední rozšířenou kyberšikanou je šikana na **Facebooku**. Mezi mladými lidmi je tato sociální síť stále oblíbenější, projevuje se zde šikana čím dál víc. Je to hlavně dáno tím, že české děti jsou při používání internetu málo opatrné. *Nebezpečí* sociální sítě Facebook představují jak některé aplikace tak i to, že uživatelé facebooku zde uveřejňují své *osobní informace např. bydliště, číslo ICQ, fotografie a datum narození*. Tyto informace mohou být v dnešní době zneužity prakticky k čemukoliv. Jako příklad toho jak

¹³ <http://www.e-bezpeci.cz> (staženo 2.1.2013)

¹⁴ <http://cs.wikipedia.org/wiki/Kyberšikana> (staženo 2.1.2013)

některé aplikace Facebooku podporují šikanu, bych uvedla aplikaci pod názvem „Friends Facts“ (Fakta o přátelích). Jedná se o aplikaci, v níž lidé, které si přidáte do seznamu jako své přátele, odpovídají na otázky týkající se Vaší osoby. Například otázky typu: „*Myslíte si, že spí s plyšovým medvídkem?*“ nebo „*Myslíte, že někdy odešel odněkud bez zaplacení?*“ nebo „*Myslíte si, že může být dobrým přítelem?*“ či „*Myslíte si, že dotyčný něco během svého života ukradl?*“ Nabízí se jen dvě možnosti jak odpovědět, a to „ano“ nebo „ne“! Výsledky testu se dozvíte prakticky ve chvíli, kdy na něj někdo odpoví.

Domnívám se, že tento způsob zábavy již hraničí s kyberšikanou. Je totiž velmi obtížné zjistit původce odpovědí, protože dotyčný se skrývá za anonymitu této aplikace. Představte si, že se více uživatelů Facebooku domluví a začnou prostřednictvím této aplikace oběť ponižovat. Napadne vás, jaké následky může mít na člověka, který není psychicky tolik odolný? Když od přátel zjistí výsledky testu, které nebudou pozitivní? A takových aplikací je na Facebooku mnoho. Na uvedeném příkladu je vidět jak může být kyberšikana jednoduchá a nebezpečná.

3.3 Ochrana proti kyberútokům

Podle českého statistického úřadu má připojení k internetu téměř 70% českých domácností s dětmi. Průzkumy, realizované na území České republiky ukazují, že české děti rády chatují, využívají ICQ a jiné messangery, komunikují prostřednictvím elektronické pošty a vytvářejí profily na sociálních sítích. Denně u nás takovýmto způsobem komunikuje až dvě třetiny dětí. Internetové dopisování s sebou přináší i riziko, že se jedinec seznámí s podvodníky, největší hrozbou pak představuje seznámení s pedofilem, který se nejdříve vydává za vrstevníka a snaží se z dítěte vymámit osobní informace, jež potom použije proti němu. Dle průzkumu 3. Lékařské fakulty Univerzity Karlovy totiž více než polovina českých dětí poskytne osobní informace jak o sobě samém, tak i o svém nejbližším okolí, člověku, kterého znají pouze prostřednictvím internetu. Přitom je vůbec nenapadne, jestli osoba, s níž komunikují, je skutečně taková, za koho se vydává. Výsledky průzkumu odhalily, že čtvrtina dětských uživatelů internetu zjistila, že osoba, se kterou si dopisovali, lhala nebo byla výrazně starší.

*Čtvrtina českých dětí přiznává, že i přes riziko spojené s užíváním internetu, rády elektronicky komunikují a neváhají poskytnout své intimní údaje. Čtvrtina dětí se svěříla, že se jich prostřednictvím internetu již někdo ptal na jejich sexuální zkušenosti, mnozí z internetových komunikantů bez ostychu odpověděli.*¹⁵

Jak se bránit proti kyberšikaně a obecně proti útokům?

- nereagovat – tzn. neodpovídat agresorovi, protože konstruktivní debata není stejně možná,
- uložit, vytisknout, popř. jinak uchovat e-maily, SMSky, apod. jako důkazní materiál,
- změnit svou virtuální identitu – vystupovat pod jinou přezdívkou, vytvořit si jiný e-mail, změnit SIM kartu,
- nikde neuvádět svou skutečnou identitu - jméno, věk, adresu, telefon atd., žádné údaje o sobě a blízkých, podle kterých bychom byli pro agresora rozpoznáni. Vystupovat pod obecnou nic neříkající přezdívkou,
- v případě, že se stanu obětí kyberšikany, zkusit vypátrat, kdo je agresor (prohlédnout si jeho osobní údaje apod.),
- kontaktovat poskytovatele serveru, ze kterého nás agresor šikanuje a zabránit mu přístup,
- nebojte se svěřit rodičům nebo učitelům. Třeba zrovna v tuto chvíli někdo jiný ubližuje dál a pokračuje v tom, co jste si nechali pro sebe.

¹⁵<http://www.e-bezpeci.cz/index.php?sociotechnika/26-87> (staženo 5.1.2013)

Pro zabezpečení a ochranu dětí mohou rodiče využít následující nástroje a aplikace rodičovské kontroly:

Top 6 internetových filtrů /nástrojů rodičovské ochrany:

- Net nanny parental controls.
- Kidswatch.
- AVG Family Safety.
- Norton 360.
- Sentrypc.
- K9 Web Protection.

Top 4 aplikace rodičovské kontroly pro chytré telefony:

- Littleeye.
- Kids Place – parental control – pomáhá blokovat webové stránky s možností zaheslování.
- Norton Online Family.
- K9 Web Protection.¹⁶

Setkali jste se na internetu se závadným obsahem nebo potřebujete při tom zůstat anonymní? Navštivte následující stránky:

- <http://seznamsebezpecne.cz/nahlaste-zavadny-obsah>,
- linka bezpečí. Je celostátní linkou pro děti a mládež v krizových životních situacích. Linka bezpečí pomáhá řešit problémy dětem na útěku, dětem týraným či zneužívaným i těm, které pocíťují znepokojení a ohrožení během prohlížení webových stránek, při chatování a hraní her, nebo když jsou děti obtěžovány

¹⁶ ECKERTOVÁ, D., DOČEKAL, D., Bezpečnost dětí na internetu, Brno: Computer Press, 2013, 91 s. ISBN 978-80-2513-804-5.

prostřednictvím mobilu či jiných komunikačních médií. Služba funguje zdarma 24 hodin denně, včetně nedělí a svátků, a to z pevného i mobilního telefonu na telefonním čísle 116 111,

- rodičovská linka 840 111 234, v provozu je každý všední den odpoledne.¹⁷

Kromě telefonního kontaktu lze využít také *chatovou službu* nebo *e-mailovou poradnu*:

- <http://chat.linkabezpeci.cz>,
- pomoc@linkabezpeci.cz.¹⁸

Každý, kdo se setká s nebezpečným či podezřelým obsahem, může prostřednictvím webových stránek **www.internethotline.cz** nebo e-mailové adresy **oznamte@internethotline.cz** kontaktovat odborníky Internet Hotline. Vyškolení specialisté tato oznámení vyhodnotí a potenciálně nelegální případy předají Policii České republiky. Nebojte se kontaktovat přímo policii. Čím dříve toto chování ohlásíte, tím dříve může být věc řešena a dopaden případný pachatel. Nevhodný obsah umístěný na serverech v zahraničí postupují i spolupracujícím horkým linkám, které působí po celém světě.

3.4 Dílčí závěr

Osobní údaj je jedna z důležitých věcí, které by si člověk měl chránit. Pomocí osobních údajů je každý člověk identifikovatelný a pomocí údajů jako jsou přihlašovací hesla a piny má možný vstup do různých účtů. Ve virtuálním světě číhá o to větší nebezpečí, že kdokoliv zná tyto údaje, kdykoliv je zneužije a tak poškodí vaši osobnost. Nejsnazším terčem jsou děti školního věku – teenageři, kteří svou neznalostí a naivitou sdělují na internetu úplně vše.

¹⁷ <http://www.linkabezpeci.cz/webmagazine/kategorie.asp?idk'=205> (staženo 11. 1. 2013)

¹⁸ <http://www.linkabezpeci.cz/webmagazine/home.asp?idk=393> (staženo 12. 1. 2013)

V kyberprostoru se skrývá mnoho způsobů, jak ublížit a internet přináší také mnoho rizik formou různých útoků a šikany. Šikana se u dětí objevuje čím dál více a prostřednictvím nových komunikačních technologií dostala novou podobu s názvem kyberšikana nebo také kybernetická šikana. Objevuje se na oblíbených stránkách, jako jsou sociální sítě, chaty, blogy, a to nejen u dětí školního věku. Pomocí mobilních telefonů, které dnes nabízejí možnost pořizovat fotografie a nahrávat video soubory, je daleko snazší pořídit náhodné fotografie a ponižující videa, která pak útočník může zveřejnit na webu nebo jiných virtuálních stránkách, kde je uvidí více lidí.

Kyberšikanu lze projevit mnoha způsoby, avšak všechny končí se stejnými následky. Naruší a ovlivní psychický vývoj jedince. V poslední době u mladých lidí stoupá počet spáchaných sebevražd. Proto bychom se měli zaměřit hlavně na děti a včasnou prevencí těmto situacím předcházet. V první řadě by měl prevencí začít rodič, který by si měl všimnout, jak tráví volný čas jeho děti. Následně se do prevence musí zapojit pedagogové na školách a v neposlední řadě orgány zastupující bezpečnost.

Díky nárůstu počtu šikany byly již na školách zřízeny poradenská pracoviště, zaměřující se na prevenci těchto sociálně patologických jevů a poskytující pedagogicko-psychologické služby. Většina dětí se bojí a stydí o tomto problému mluvit. Z těchto důvodů se nesvěří ani rodičům. Proto je třeba děti seznámit s možností se svěřit anonymně, a to buď zavolat na linku bezpečí nebo rodičovskou linku, popřípadě se obrátit na jejich chatovou službu či e-mailovou poradnu. Kde je vyslechnou, poradí a pomohou pro ně tento neřešitelný problém vyřešit.

Dobře míněnými radami mohou rodiče své děti popostrčit správným směrem a ochránit před takovýmto nebezpečím. Svě soukromí je třeba chránit, zásadní radou je: *„Čím méně toho o sobě budete na internetu sdělovat, tím méně se Vám toho přihodí“.*

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 VÝZKUM – DĚTI, INTERNET A MOBIL

Výzkum byl proveden formou sociologického šetření na třech základních školách. Po prostudování materiálů odborné literatury byly vypracovány otázky k dotazníku. Následně po vyhodnocení byla zpracována data. Formou tabulek a grafů si ukážeme výsledky výzkumu.

4.1 Cíl výzkumu a metoda získávání dat

Na základě kvantitativního výzkumu jsem zvolila šetření formou dotazníku. Dotazníkového šetření se zúčastnilo celkem 140 respondentů navštěvujících 6. a 9. třídu ZŠ. Konkrétně to pak bylo 55 žáků ZŠ T. G. M. a 61 žáků ZŠ Trávníky v Otrokovicích, 26 žáků ZŠ v Boršicích. Na všech zmíněných školách se vyučují předměty Občanská výchova (Výchova k občanství) a Informatika.

Výsledky dotazníkového šetření sloužily k ověření stanovených si hypotéz z kompilace odborných textů. Dotazník obsahuje 20 otázek. V prvních dvou otázkách respondent vyplnil základní informace osobě, tj. pohlaví a věk. Otázky byly kladeny tak, aby respondent zvolil jednu z uvedených odpovědí, nebo zvolil více možností, kde ve většině otázek měl možnost vlastního vyjádření k odpovědi. Jedna otázka byla otevřená, kde respondent měl plnou volnost pro svůj názor. Otázky v dotazníku se týkaly času tráveného na počítači a komunikace prostřednictvím e-mailu a chatovacích programů, hlavně četnost používaných sociálních sítí a jejich zneužití pomocí osobních údajů.

Prioritou výzkumu bylo především zjištění, zda děti znají organizace, na které se obrátit v případě kyberútoků, jaká je informovanost ze strany rodičů a učitelů o zneužití a ovlivňování pomocí moderních komunikačních prostředků. Dále cílem bylo zjistit, v jakém rozsahu tito respondenti znají význam slova „kyberšikana“ a zdali se s ní již setkali.

Před vyplněním bylo respondentům vysvětleno, k jakému účelu dotazník slouží, a zároveň byla připomenuta jeho anonymita pro co nejpravdivější vyhodnocení odpovědí respondentů. K několika otázkám poskytla autorka dotazníku vysvětlení k neznámým pojmům a upozornila, že pokud nebudou něčemu rozumět, mohou se zeptat v případě

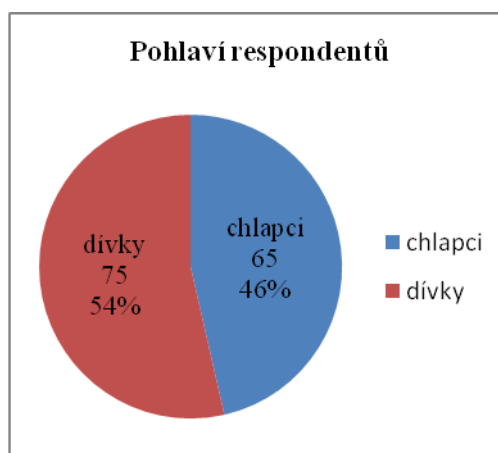
mé nepřítomnosti pedagoga. K vyplnění dotazníku byl respondentům stanoven čas zhruba 15-30 minut při výše zmíněných vyučovacích předmětech.

4.2 Formulace hypotéz a prezentace výsledků

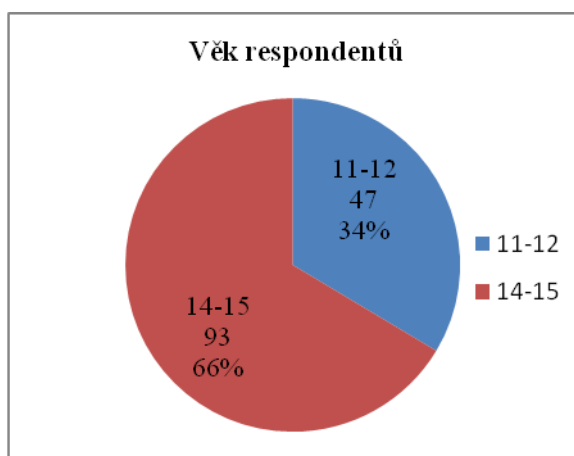
Hypotézy:

- H1: Předpokládám, že děti na II. stupni ZŠ tráví více času u počítače než při sportovních aktivitách (zájmové kroužky).
- H2: Předpokládám, že děti na II. stupni ZŠ jsou o zneužívání prostřednictvím moderních komunikačních prostředků informováni více ze strany rodičů než učitelů.
- H3: Předpokládám, že děti na II. stupni ZŠ neznají organizace, na které se obrátit v případě zneužití kyberútoky.
- H4: Předpokládám, že děti na II. stupni ZŠ zpravidla uvádí na sociálních sítích pravdivé údaje o své osobě než smyšlené.

Po vyzvednutí dotazníků byla data z dotazníků zpracována a sečtena ručně. Po vyhodnocení byly v programu Microsoft Office Excel 2007 vytvořeny tabulky nebo grafy k jednotlivým otázkám.

Otázka 1*Graf 1. Pohlaví respondentů*

Na dotazníky odpovídalo celkem 140 respondentů, žáci šestých a devátých tříd základních škol. Z toho bylo 75 dívek a 65 chlapců.

Otázka 2*Graf 2. Věk respondentů*

Věk odpovídajících respondentů je u žáků šestých tříd v rozmezí 11 – 12 let, tj. celkem 47 (tj. 34%) a u žáků devátých tříd v rozmezí 14 – 15 let , tj. celkem 93 (tj. 66%).

Otázka 3 Pro komunikaci na sociálních sítích používáš?*Tabulka 1.*

Třída	ZŠ T. G. M. Otrokovice		ZŠ Trávníky Otrokovice		ZŠ Boršice	
	6.	9.	6.	9.	6.	9.
Svoje PC	4	24	9	13	6	4
Společné PC se sourozenci	1	4	2	7	0	4
Společné PC s rodinou	5	12	14	12	4	6
Jinde (kde)	0	1	0	2	0	1

Většina respondentů uvádí, že pro komunikaci na sociálních sítích používá nejvíce svůj počítač nebo počítač společný pro celou rodinu. Z toho vyplývá, že v dnešní době vlastní každá domácnost minimálně jeden počítač, který je využíván nejen k získání důležitých informací, ale také jako zábava pro děti. Jako nejméně bylo uváděno jiné místo např. knihovna nebo doma u kamaráda.

Otázka 4 Jak dlouhý čas trávíš denně na PC (konkrétně na internetu)?*Tabulka 2.*

Třída	ZŠ T. G. M. Otrokovice		ZŠ Trávníky Otrokovice		ZŠ Boršice	
	6.	9.	6.	9.	6.	9.
Méně než 1 hod.	5	7	3	10	5	3
1 - 3 hod.	2	19	12	15	2	6
5 - 8 hod.	1	14	8	7	2	5
Více	0	1	1	0	1	0

Na tuto otázku respondenti odpovídali v různém rozmezí, kde rozhodujícím faktorem byl jejich věk. Nejvíce frekventovaným časem bylo uvedeno v době 1 – 3 hod. denně. Výjimečně žáci 9. třídy uvedli více jak 3 hod. denně. Vzhledem k jejich věku to ale není neobvyklé.

Otázka 5 Trávíš denně více času při různých sportovních aktivitách (zájmové kroužky) nebo u počítače?

Tabulka 3.

	ZŠ T. G. M. Otrokovice		ZŠ Trávníky Otrokovice		ZŠ Boršice	
	6.	9.	6.	9.	6.	9.
Třída	6.	9.	6.	9.	6.	9.
Ano	7	28	7	14	7	5
Ne	1	12	5	7	1	2
Stejný čas	3	4	11	10	2	7
Vůbec nesportuji	0	0	2	3	1	1

Na tuto otázku žáci odpověděli, že více tráví svůj volný čas u pohybových aktivit než doma u počítače. Z toho vyplývá, že respondenti nepoužívají počítač na úkor svého pohybu.

Otázka 6 Které druhy portálů navštěvuješ nejčastěji?

Tabulka 4.

	ZŠ T. G. M. Otrokovice		ZŠ Trávníky Otrokovice		ZŠ Boršice	
	6.	9.	6.	9.	6.	9.
Třída	6.	9.	6.	9.	6.	9.
Informační, zprávy	2	6	5	6	1	3
Zábavné	7	22	14	18	7	7
Sociální	3	22	7	15	2	7
Naučné	1	2	0	3	1	2

Tato otázka směřovala k tomu, abychom zjistili, zda žáci navštěvují více vzdělávací portály než zábavné a sociální. Na základě odpovědí jsme zjistili, že žáci v tomto věku stále dávají přednost portálům, které nabízí zábavu např.: hry, chatovat si, posílat si aj.

Otázka 7 Které sociální sítě navštěvuješ (možno zaškrtnout více odpovědí)?

Tabulka 5.

	ZŠ T. G. M. Otrokovice		ZŠ Trávníky Otrokovice		ZŠ Boršice	
	6.	9.	6.	9.	6.	9.
Třída	6.	9.	6.	9.	6.	9.
Facebook	8	37	22	32	9	12
Badoo	0	2	0	1	0	0
Lidé	2	8	5	0	0	6
Líbím se ti	0	0	1	0	0	1
Spolužáci	4	10	2	4	2	5
Jiné	5	10	7	12	5	6

Zde můžeme vidět, že mezi nejnavštěvovanější a nejoblíbenější sociální sítě patří „Facebook“. Mezi jiné žáci uvedli např. youtube.com nebo stream.cz, což nejsou sociální sítě, ale internetový server pro sdílení video souborů a česká internetová televize.

Otázka 8 Osobní a jiné údaje, které uvádíš na sociálních sítích, jsou pravdivé?

Tabulka 6.

	ZŠ T. G. M. Otrokovice		ZŠ Trávníky Otrokovice		ZŠ Boršice	
	6.	9.	6.	9.	6.	9.
Třída	6.	9.	6.	9.	6.	9.
Ano	5	20	5	18	6	3
Ne	0	6	4	2	2	0
Částečně	5	14	14	12	3	12

U této otázky jsme se chtěli přesvědčit, zda žáci uvádějí na sociálních sítích pravdu nebo lež. Zde je vidět nepatrný rozdíl mezi odpovědí „ano“ a „částečně“, tím mohu usoudit, že konečným výsledkem je jejich pravdivost.

Otázka 9 Kde se připojuješ a trávíš čas na sociálních sítích?

Tabulka 7.

	ZŠ T. G. M. Otrokovice		ZŠ Trávníky Otrokovice		ZŠ Boršice	
	6.	9.	6.	9.	6.	9.
Třída	6.	9.	6.	9.	6.	9.
Doma	0	1	2	1	1	2
U kamaráda	5	31	10	21	7	5
Internetové kavárny	0	0	0	0	0	0
Ve škole	0	3	0	4	0	1

U této otázky jednoznačně vidíme, kdy 79 respondentů z 94 uvedlo, že se připojuje a tráví čas na sociálních sítích nejvíce u kamaráda. Nikdo z žáků základních škol nenavštěvuje internetové kavárny. Jen 8 žáků uvedlo, že se připojuje doma nebo ve škole.

Otázka 10 Trávíš na sociálních sítích a komunikace s přáteli přes PC více času než při osobním kontaktu s nimi?

Tabulka 8.

	ZŠ T. G. M. Otrokovice		ZŠ Trávníky Otrokovice		ZŠ Boršice	
	6.	9.	6.	9.	6.	9.
Třída	6.	9.	6.	9.	6.	9.
Ano	0	1	2	1	1	2
Ne	5	31	10	21	7	5
Někdy	4	7	6	9	3	5
Stejně	1	5	5	3	0	3

Nejvíce žáků uvedlo, že netráví čas na sociálních sítích a komunikaci přes počítač, raději tráví čas osobním kontaktem. Zde mohu konstatovat, jak je správné a důležité udržovat osobní komunikaci a kontakt, aby člověk neztratil slovní zásobu jen na základě krátkých zpráv či vyjádření pocitů pomocí emotikon.

Otázka 11 O zneužití a ovlivňování pomocí moderních komunikačních prostředků jsi informován nejvíce od?

Tabulka 9.

Třída	ZŠ T. G. M. Otrokovice		ZŠ Trávníky Otrokovice		ZŠ Boršice	
	6.	9.	6.	9.	6.	9.
Rodičů	8	16	13	12	7	11
Učitelů	3	25	11	17	4	3
Jiné (jaké)	0	3	0	9	2	1

U této otázky vidíme minimální rozdíl v odpovědích o informovanosti zneužití a ovlivňování pomocí prostředků moderní komunikace mezi rodiči a učiteli. Po sečtení počtu respondentů s rozdílem 4, je informováno více ze strany rodičů. Jen 15 respondentů uvedlo někoho jiného např.: bratr, babička nebo přednášky ve škole, internet a televizní noviny.

Otázka 12 Myslíš si, že údaje uvedené na sociálních sítích jsou dostatečně chráněna proti zneužití?

Tabulka 10.

Třída	ZŠ T. G. M. Otrokovice		ZŠ Trávníky Otrokovice		ZŠ Boršice	
	6.	9.	6.	9.	6.	9.
Ano	1	4	6	5	1	2
Ne	4	27	5	15	5	9
Nevím	5	8	13	18	5	3
Neznám problematiku zabezpečení dat na internetu	1	4	0	2	0	1

Na tuto otázku většina žáků odpověděla „ne“ nebo „nevím“. Vypovídá to o malé znalosti a neinformovanosti žáků na základních školách. Pokud tyto údaje zveřejní, neuvědomují si, jak mohou být zneužity nebo použity proti nim.

Otázka 13 Zažil jsi někdy ty sám nebo tvůj kamarád zneužití svých nebo jeho osobních údajů na internetu?

Tabulka 11.

Třída	ZŠ T. G. M. Otrokovice		ZŠ Trávníky Otrokovice		ZŠ Boršice	
	6.	9.	6.	9.	6.	9.
Ano	2	8	4	5	1	0
Ne	6	24	17	21	9	11
Nevím	3	12	3	8	2	4

U většiny odpovědí bylo uvedeno, že žáci nezažili sami nebo jejich kamarád zneužití svých osobních údajů. 32 respondentů ze 140 neví, jakým způsobem by mohli být jejich osobní údaje zneužity.

Otázka 14 Našel sis přes sociální síť nového kamaráda/kamarádku:

Tabulka 12.

Třída	ZŠ T. G. M. Otrokovice		ZŠ Trávníky Otrokovice		ZŠ Boršice	
	6.	9.	6.	9.	6.	9.
Ano	3	19	18	20	6	13
Ne	5	15	5	10	4	2
Nehledám nové kamarády	2	8	3	5	2	0

V dnešní době je umožněno prostřednictvím moderních technologií poznávat nové lidi. Seznamovat se pomocí internetového připojení přes sociální síť. Většina žáků využívá této možnosti a touto cestou si našlo kamaráda/kamarádku.

Otázka 15 Obtěžoval tě někdy někdo na sociální síti?

Tabulka 13.

	ZŠ T. G. M. Otrokovice		ZŠ Trávníky Otrokovice		ZŠ Boršice	
	6.	9.	6.	9.	6.	9.
Ano	2	8	3	9	1	3
Ne	8	35	21	25	9	12

U této otázky bylo žáky uvedeno, že ve většině případů nebyli obtěžováni přes sociální síť. Přesto nesmíme tuto problematiku zanedbávat a žáky informovat více o tom, jakým způsobem a chováním vystupuje pachatel při zneužití nezletilé oběti.

Otázka 16 Jakým způsobem jsi byl/a obtěžován/a?

Tabulka 14.

	ZŠ T. G. M. Otrokovice		ZŠ Trávníky Otrokovice		ZŠ Boršice	
	6.	9.	6.	9.	6.	9.
Vulgární texty	2	3	5	5	1	1
Pomlouvání	5	8	8	6	3	3
Zastrašování	0	2	2	2	0	2
Vydírání	1	1	0	1	0	0
Nepovolené reklamy	0	0	0	0	0	0
Jiné (jaké)	7	31	11	20	6	9

Cílem této otázky bylo zjistit, jakým způsobem jsou žáci ZŠ nejvíce obtěžováni. Nejpoužívanějším způsobem obtěžování bylo uvedeno pomlouvání. Dalšími způsoby žáci uvedli psaní hloupostí, spamy, sexuální obtěžování, nabídky návštěvy jejich domovů a výletů. Hromadné posílání e-mailu ve znění textu: „Pošli tento e-mail 10 osobám, pokud nepošleš, do hodiny umřeš...!“. Z 84 respondentů na možnost odpovědi - jiné (jaké) - uvedlo 76 respondentů, že nebyli nikdy obtěžováni.

Otázka 17 Jaké informace vyhledáváš na sociálních sítích:

Tabulka 15.

Třída	ZŠ T. G. M. Otrokovice		ZŠ Trávníky Otrokovice		ZŠ Boršice	
	6.	9.	6.	9.	6.	9.
Hledání nových kamarádů	1	4	9	4	1	3
Komunikace s kamarády	6	31	15	29	8	11
Prohlížení fotek ostatních uživatelů	1	8	6	9	2	5
Jiné (jaké)	2	5	1	5	0	3

Informací na sociálních sítích je velmi mnoho. Každý z žáků si vybírá ty, které jsou pro něj nejdůležitější a nejzajímavější. Kromě zjištění osobních údajů, prohlížení fotografií ostatních uživatelů, hledání nových kamarádů nebo spolužáků slouží zároveň jako komunikační prostředek. Komunikaci s kamarády žáci uvedli jako informaci nejčastěji vyhledávanou. Mezi jiné informace uvedli např. videa - filmy, seriály, hudební skupiny (koncerty), nové informace, hry.

Otázka 18 Víš, na jakou organizaci se můžeš obrátit v případě kyberútoku (útoku pomocí moderních komunikačních prostředků)?

Tabulka 16.

Třída	ZŠ T. G. M. Otrokovice		ZŠ Trávníky Otrokovice		ZŠ Boršice	
	6.	9.	6.	9.	6.	9.
Ne	6	23	14	23	8	10
Ano (jaké)	5	17	7	11	3	4

V dnešní době se stále častěji setkáváme s kyberšikanou a kyberútoky. Děti se stávají snadným terčem pro útočníky, díky jejich důvěřivosti a naivitě. Proto je velmi důležité, aby žáci znali organizace ze všech dostupných materiálů a médií. Žáci nejvíce uváděli, že neznají organizace, na které se obrátit. V případě kladné odpovědi uvedli např.: policii, linku bezpečí, linku důvěry, webové stránky e – bezpečí, poradny, nouzo-

vé telefonní číslo 112, stop šikaně. Dále jako organizaci uvedli ojedinele výchovného poradce, rodiče a učitele.

Otázka 19 Jaké další prostředky kromě sociálních sítí používáš pro komunikaci s přáteli?

Tabulka 17.

Třída	ZŠ T. G. M. Otrokovice		ZŠ Trávníky Otrokovice		ZŠ Boršice	
	6.	9.	6.	9.	6.	9.
Mobilní telefon	10	41	19	32	9	14
E-mail	8	19	13	10	8	11
Chatovací program	5	24	10	27	7	10
Písemná komunikace	1	1	2	1	0	3
Jiné (jaké)	0	1	1	1	1	0

Nejvíce používaných prostředků pro komunikaci kromě sociálních sítí žáci uvedli mobilní telefon, e-mail a chatovací program. Mezi nejčastěji uvedené chatovací programy patří ICQ a Skype. Jako jinou komunikaci uvedli prostřednictvím počítačové hry např. Counter Strike, Team Speech, TS3, Minecraft (multiplayer).

Otázka 20 Jak bys popsal slovo kyberšikana?

Ze 140 respondentů odpovědělo 109 na otázku pozitivně.

Žáci 6. třídy popisují slovo „kyberšikana“ jako: „šikana a zneužívání přes internet; vydírání prostřednictvím výhružných e-mailů a sms; dále kyberšikana je, že někdo někoho bije a druhý ho natáčí a poté to prezentuje na internetu, aby jej zesměšnil; někdo uveřejní pomocí počítače naše trapné fotky; slovně napadá přes internet; pomlouvání; osobní obtěžování. Jeden z žáků 6. třídy uvedl: „zlá věc, která se stává malým nebo velkým dětem“.

Žáci 9. třídy popisují slovo „kyberšikana“ stejnými nebo podobnými slovy. Je to šikana přes PC a mobilní telefony např.: „někdo někoho tyranizuje a natáčí, pak posílá po internetu; někdo něco o někom zveřejní za účelem ho naštvat nebo o něm sdělí nevy-

žádané informace; focení a zneužití fotografií. Dále je to vulgární urážení, pomlouvání, obtěžování, psychické týrání, způsob ponižování a zesměšňování na internetu. Útoky pomocí moderních komunikačních prostředků a vše podobné proti mé vůli.

6 respondentů odpovědělo negativně, 25 respondentů nenapsalo žádnou odpověď.

4.3 Ověřování a vyhodnocení hypotéz – grafy

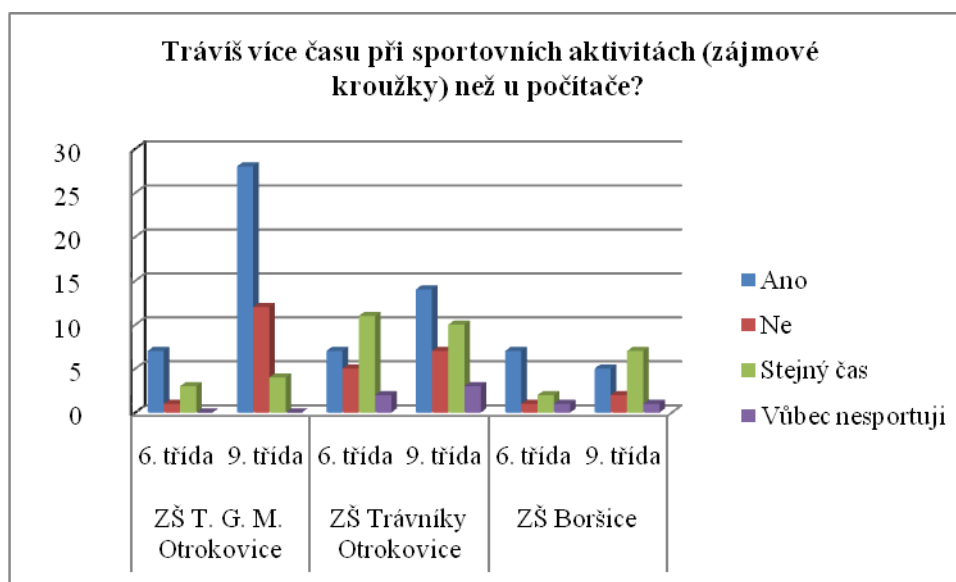
Ve vytvořených grafech je číslem uveden nejvyšší počet žáků navštěvující třídu.

H1: Respondenti na II. stupni ZŠ tráví více času při sportovních aktivitách než u počítače.

Tato hypotéza se ověřovala z odpovědi na otázku 5.

Otázka 5 Trávíš denně více času při sportovních aktivitách (zájmové kroužky) než u počítače?

Graf 3. Hypotéza H1

Graf nám znázorňuje, že žáci tráví více času při různých sportovních aktivitách než u počítače. To znamená, že děti rády sportují a také u některých žáků můžeme vidět, že věnují stejný čas, kdy tráví své volno jak v přírodě, tak doma u počítače.

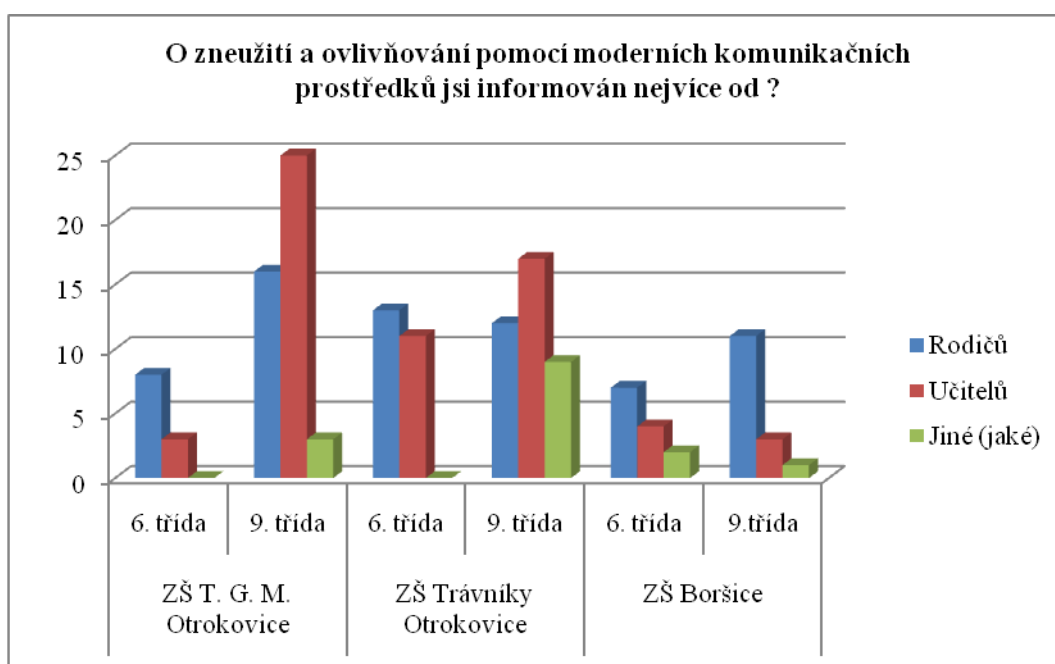
Hypotéza H1 byla verifikována

H2: Respondenti na II. stupni ZŠ jsou o zneužívání prostřednictvím moderních komunikačních prostředků informováni více ze strany rodičů než učitelů.

Tato hypotéza se ověřovala z odpovědi na otázku 11.

Otázka 11 O zneužití a ovlivňování pomocí moderních komunikačních prostředků jsi informován nejvíce od?

Graf 4. Hypotéza H2

U tohoto grafu vidíme, od koho jsou žáci nejvíce informováni o zneužití a ovlivňování pomocí moderních komunikačních prostředků. V tomto případě jsme zjistili pomocí výše znázorněné tabulky, že jsou nejvíce informováni ze strany rodičů.

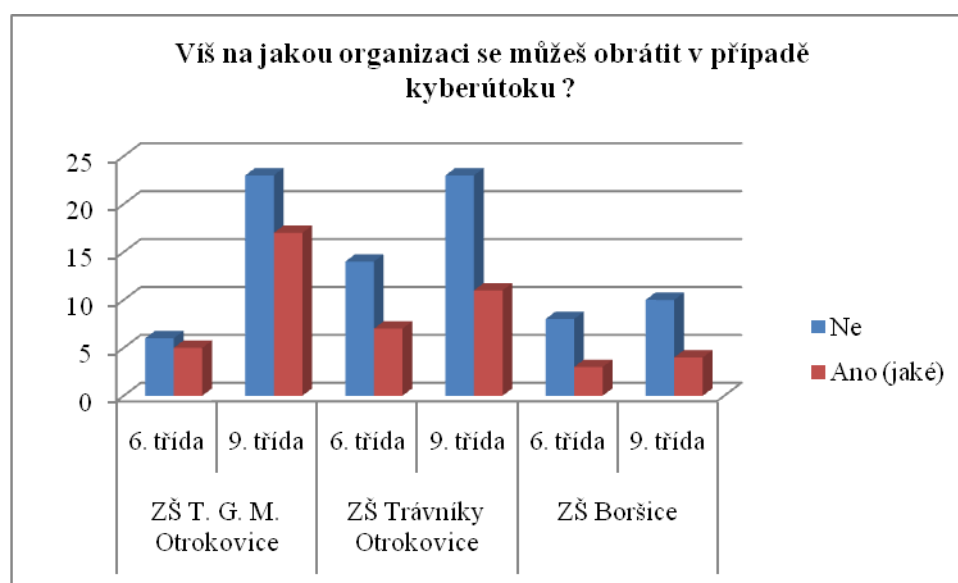
Hypotéza H2 byla verifikována

H3: Více respondentů na II. stupni ZŠ nezná organizace, na které se obrátit v případě zneužití kyberútoky.

Tato hypotéza se ověřovala z odpovědi na otázku 18.

Otázka 18 Víš, na jakou organizaci se můžeš obrátit v případě kyberútoku (útoku pomocí moderních komunikačních prostředků)?

Graf 5. Hypotéza H3

Graf nám ukazuje, zda žáci znají organizace, na které se obrátit v případě kyberútoku. Více než 50% respondentů uvedlo, že neznají organizace, na které se obrátit.

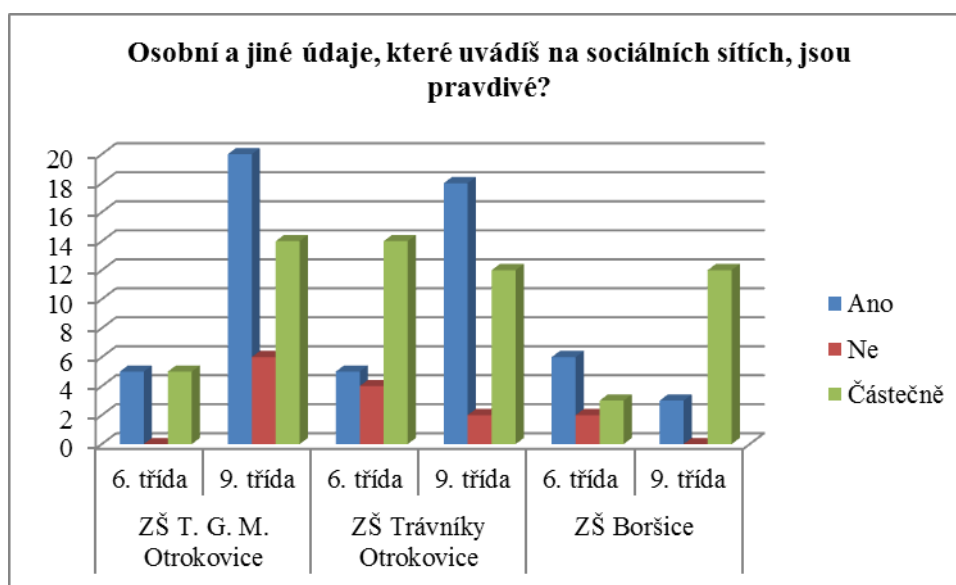
Hypotéza H3 byla verifikována.

H4: Respondenti na II. stupni ZŠ uvádí na sociálních sítích více pravdivé údaje než smyšlené.

Tato hypotéza se ověřovala z odpovědi na otázku 8.

Otázka 8 Osobní a jiné údaje, které uvádíš na sociálních sítích, jsou pravdivé?

Graf 6. Hypotéza H4

Žáci ve zveřejňování svých osobních údajů ve většině případů uvádí úplnou pravdu. Částečně tím, že si vytvoří přezdívku neboli „nick“, pod kterým se představují.

Hypotéza H4 byla verifikována.

ZÁVĚR

Především díky rychlému vývoji sdělovací techniky současné děti na ZŠ znají a používají, ve většině případů vlastní, mobilní telefon. Dalším novodobým prostředkem, který slouží nejen k elektronické komunikaci je Internet.

V teoretické části jsem popsala výhody a nevýhody komunikačních prostředků. Způsoby komunikace pomocí různých aplikací včetně elektronické pošty, která nám přináší rychlý a levný přenos informací oproti klasické papírové poště.

Cílem bylo zaměřit se na děti ve starším školním věku, které jsou svou neznalostí, neopatrností a naivitou snadným terčem k útokům ve virtuálním světě, obzvláště k šikaně.

U většiny mládeže je mobilní telefon a internet spíše zdrojem velké zábavy, ať už poslouchají hudbu, hrají hry nebo navzájem sdílejí své fotky a videa. Všechny moderní komunikační prostředky nám prostřednictvím internetu poskytují mnoho informací, jsou pomocníkem v každé situaci. Děti rády tráví čas chatováním, které nabízí různé aplikace Instant Messagingu a Skype, kde si mohou posílat oblíbené „emotikony“, přeposílat soubory, seznamovat se s lidmi podobných zájmů, případně využít možnosti audiochatu. Velkou popularitu u dětí získala sociální síť „Facebook“ a internetový server „youtube.com“ nebo „stream.cz“.

V období dospívání si děti neuvědomují, jak mohou pomocí dnešních komunikačních prostředků ublížit a to svou uštěpačností, nadávkami nebo zesměšňováním za pomoci video nahrávek a následným zveřejněním. V případě zneužití přes mobilní nebo internetovou síť jsou velkou hrozbou k páchání zla a tím také dochází ke zvýšení trestných činů. Pro širokou informovanost o tom jak správně pracovat s Internetem a na jaké nebezpečí si dávat pozor byly zavedeny do učebního plánu předměty: informatika, základy společenských věd, technické hodiny. Na prevenci a řešení sociálně patologického chování byla zřízena pedagogicko-psychologická pracoviště.

Hlavním cílem bylo zjistit pomocí dotazníkového šetření, jaké komunikační prostředky děti nejvíce využívají, v jakém rozsahu se vyskytuje kyberšikana a jaká je informovanost o tomto nebezpečí. Dále charakterizovat všechny formy útoků a šikany ve virtuálním světě.

V praktické části jsem si vybrala pro svůj výzkum děti, které navštěvují ZŠ na II. stupni. Dotazovaní žáci se stále více věnují volnočasovým aktivitám než času tráveného doma u PC. Nejvíce rad a upozornění o nebezpečí na internetu získávají od rodičů. Většina respondentů z dotazníku uvedla, že neznají organizace, kde hledat pomoc v případě kyberútoků.

Myslím si, že především u dětí v období puberty, které jsou velmi citlivé, zranitelné a důvěřivé, je pro jejich bezpečnost důležitá včasná prevence. Permanentní opakování pravidel chování a upozorňování na organizace poskytující odbornou pomoc, častokrát oběti zabrání psychickému zhroucení nebo pokusu o sebevraždu.

Práce je určena na pomoc dětem, jejich rodičům a pedagogickým pracovníkům o nástrahách internetu a nebezpečí, která jsou skryta za nejrůznějšími identitami. Má být přínosem a vodítkem, jak zamezit případným problémovým situacím.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Základní odborná literatura

- [1] BITTO, O. *333 tipů a triků pro maximální využití Internetu*. 1. Vyd. Brno: Computer Press, 2007, 215 s. ISBN 978-80-251-1586-2.
- [2] CENKOVÁ, T. *Jak přežít pubertu svých dětí*. Praha: Grada, 2010, 166 s. ISBN 978-80-247-2913-8.
- [3] ČÁP, J. *Rozvíjení osobnosti a způsob výchovy*. Praha: ISV nakladatelství, 1996, 302 s. ISBN 80-85866-15-3.
- [4] DEVITO, J. *Základy mezilidské komunikace*. 1. Vyd. Praha: Grada, 2008, 502 s. ISBN 978-80-247-2018-0.
- [5] ECKERTO VÁ, L., DOČEKAL, D. *Bezpečnost dětí na internetu*. Brno: Computer Press, 2013, 224 s. ISBN 978-80-2513-804-5.
- [6] Kolektiv autorů. *Abaceda internetu*. 1. Vyd. Praha: Computer Press, 2000, 78 s. ISBN 80-7226-369-2.
- [7] KULHÁNKOVÁ, H., ČANĚK, J. *Fenomén facebook*. 1. Vyd. Kladno: Big Oak, 2010, 128 s. ISBN 978-80-904764-0-0.
- [8] LEWIS, CH., KOVAL, J. *101 praktických rad*. 1. Vyd. Praha: Ikar, 1997, 72 s. ISBN 80-7202-197-4.
- [9] NAVRÁTIL, P. *Internet pro školy*. Bedihošť: Computer Media, 2001, 180 s. ISBN 80-902815-3-2.
- [10] PÍSEK, S. *Internet v rodině*. 1. Vyd. Praha: Grada, 2001, 127 s. ISBN 80-247-0117-0.
- [11] POHL, O. *Využijte svůj mobil naplno*. 1. Vyd. Brno: Computer Press, 2006, 143 s. ISBN 80-251-0887-2.
- [12] PROCHÁZKA, D. *Mobilní telefony*. 1. Vyd. Olomouc: Rubico, 2000, 104 s. ISBN 80-85839-57-1.
- [13] REISCHL, G. *Sběratelé elektronických dat pod lupou*. 1. Vyd. Praha: Euromedia Group, 2001, 254 s. ISBN 80-242-0514-9.

- [14] ROGERS, V. *Kyberšikana*. 1. Vyd. Praha: Portál, 2011, 97 s. ISBN 978-80-7367-984-2.
- [15] SKLENÁK, V. *Data, informace, znalosti a Internet*. 1. Vyd. Praha: C. H. Beck, 2001, 507 s. ISBN 80-7179-409-0.
- [16] STUHLÝ, V. *Počítače a komunikace*. Praha: Computer Press, 1996, 238 s. ISBN 80-85896-40-0.
- [17] ŠMAHEL, D., 1974. *Psychologie a internet: děti dospělými, dospělí dětmi*. V Praze: Triton, 2003, 158 s. ISBN 80-7254-360-1.
- [18] VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie: Dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2005, 467 s. ISBN 80-246-0956-8.
- [19] VYBÍRAL, Z. *Psychologie lidské komunikace*. 1. Vyd. Praha: Portál, 2000, 263 s. ISBN 80-7178-291-2.
- [20] WITTMANN, M., BUKOVANSKÝ, S. *Co je to vlastně internet?* Ostrava: Blesk, 1998, 158 s. ISBN 80-86060-21-7.
- [21] ŽEMLIČKA, M. *Email, chat, sms*. 1. Vydání Brno: Computer Press, 2003, 110 s. ISBN 80-7226-928-3.

Internetové zdroje:

- [22] <http://www.e-bezpeci.cz>
- [23] <http://www.anonymizer.com>
- [24] <http://www.cs.wikipedie.org>
- [25] <http://www.hoax.cz>
- [26] <http://www.linkabezpeci.cz>
- [27] <http://www.pomoconline.cz>
- [28] <http://www.saferinternet.cz>
- [29] <http://www.socialnisite.123abc.cz>
- [30] <http://www.uoou.cz>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

AIDS Acquired Immune Deficiency Syndrome (Syndrom získaného selhání imunity)

PC Personal Computer (Osobní počítač)

PIN Personal Identification Number (Osobní identifikační číslo)

SIM Subscriber Identification Module (Identifikační jednotka účastníka)

ZŠ Základní škola

SEZNAM GRAFŮ

<i>Graf 1. Pohlaví respondentů</i>	45
<i>Graf 2. Věk respondentů</i>	45
<i>Graf 3. Hypotéza H1</i>	55
<i>Graf 4. Hypotéza H2</i>	56
<i>Graf 5. Hypotéza H3</i>	57
<i>Graf 6. Hypotéza H4</i>	58

SEZNAM TABULEK

<i>Tabulka 1.</i>	46
<i>Tabulka 2.</i>	46
<i>Tabulka 3.</i>	47
<i>Tabulka 4.</i>	47
<i>Tabulka 5.</i>	48
<i>Tabulka 6.</i>	48
<i>Tabulka 7.</i>	49
<i>Tabulka 8.</i>	49
<i>Tabulka 9.</i>	50
<i>Tabulka 10.</i>	50
<i>Tabulka 11.</i>	51
<i>Tabulka 12.</i>	51
<i>Tabulka 13.</i>	52
<i>Tabulka 14.</i>	52
<i>Tabulka 15.</i>	53
<i>Tabulka 16.</i>	53
<i>Tabulka 17.</i>	54

SEZNAM PŘÍLOH

PI: Dotazník

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK

1. Pohlaví

- a) chlapec
- b) dívka

2. Věk...

3. Pro komunikaci na sociálních sítích používáš?

- a) svoje PC
- b) společné PC se sourozenci
- c) společné PC s rodinou
- d) jinde (kde)

4. Jak dlouhý čas trávíš denně na PC (konkrétně na internetu)?

- a) méně než 1 hod.
- b) 1 – 3 hod.
- c) 3 – 5 hod.
- d) 5 – 8 hod.
- e) více

5. Trávíš denně více času při různých sportovních aktivitách (zájmové kroužky) nebo u počítače?

- a) ano
- b) ne
- c) stejný čas
- d) vůbec nesportuji

6. Které druhy portálů navštěvuješ nejčastěji?

- a) informační, zprávy
- b) zábavné
- c) sociální
- d) naučné

7. Které sociální sítě navštěvuješ (možno zaškrtnout více odpovědí)?

- a) facebook
- b) badoo
- c) lidé
- d) líbím se ti
- e) spolužáci
- f) jiné...

8. Osobní a jiné údaje, které uvádíš na sociálních sítích, jsou pravdivé?

- a) ano
- b) ne
- c) částečně

9. Kde se připojuješ a trávíš čas na sociálních sítích?

- a) doma
- b) u kamaráda
- c) internetové kavárny
- d) ve škole

10. Trávíš na sociálních sítích a komunikace s přáteli přes PC více času než při osobním kontaktu s nimi?

- a) ano
- b) ne
- c) někdy
- d) stejně

11. O zneužití a ovlivňování pomocí moderních komunikačních prostředků jsi informován nejvíce?

- a) od rodičů
- b) od učitelů
- c) jiné (jaké...)

12. Myslíš si, že údaje uvedené na sociálních sítích jsou dostatečně chráněna proti zneužití?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím
- d) neznám problematiku zabezpečení dat na internetu

13. Zažil jsi někdy ty sám nebo tvůj kamarád zneužití svých nebo jeho osobních údajů na internetu?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

14. Našel sis přes sociální síť nového kamaráda/kamarádku?

- a) ano
- b) ne
- c) nehledám nové kamarády

15. Obtěžoval tě někdy někdo na sociální síti?

- a) ano
- b) ne

16. Jakým způsobem jsi byl/a obtěžován/a?

- a) vulgární texty
- b) pomlouvání
- c) zastrašování
- d) vydírání
- e) nepovolené reklamy
- f) jiné (jaké...)

17. Jaké informace vyhledáváš na sociálních sítích?

- a) hledání nových kamarádů
- b) komunikace s kamarády
- c) prohlížení fotografií ostatních uživatelů
- d) jiné (jaké...)

18. Víš, na jakou organizaci se můžeš obrátit v případě kyberútoku (útoku pomocí moderních komunikačních prostředků)?

- a) ne
- b) ano (jaké...)

19. Jaké další prostředky kromě sociálních sítí používáš pro komunikaci s přáteli?

- a) mobilní telefon
- b) e-mail
- c) chatovací program (ICQ, Skype, MSN...)
- d) písemná komunikace (dopisy)
- e) jiné (jaké...)

20. Jak bys popsal slovo kyberšikana?

Popiš...